

„JÄRKEVÄT HULLUT”

Seikkailuromaani

Kirjoittanut
KYÖSTI SOMERO

FORSSA 1929.

Forssa, 1929.
Forssan Kirjapaino O.Y.

ENSIMÄINEN LUKU.

Yllättävä uutinen.

Jo aamuvarkaisesta olivat sanomalehtipojat liikkeellä lokakuun 2 päivänä. Aivan tavallisuudesta poikkeavalla vilkkaudella he hyörivät ja tyrkyttivät jokaiselle vastaantulijalle päivän Aamuviestiä ja toittivat kimeillä, laulavilla äänillään: Ostakaa Aamuviesti. Murha Kalliosaaren huvilassa. Kalliosaari oli kaikille kaupunkilaisille tuttu paikka, sen omistaja kun oli kaupungin tunnetuimpia liikemiehiä, tukku-kauppias Kustaa Jalava. Ei kestänytkään kauan, ennenkuin kaupunki heräsi ja sanomalehtien kauppa vilkastui, muodostaen ostajat lopulta katuja sulkevan, ähisevän, hermostuneen röykkiön, jonka yksin poliisi kykeni suurin vaivoin saamaan hajalle ja kaupan järjestetyksi.

Yksityisetsivä Kataja oli aamuyöstä palannut pitkältä, rasittavalta automatkalta, jolla hän oli koettanut etsiä selvitystä erääseen hämärään juttuun. Hän oli kotiuduttuaan tuskin saanut riisutuksi, kun hän jo vaipui sikeään uneen, josta hänet vasta puoli kah-

deksan aikaan aamulla herätti melu ja kolina kadulla. Vanhasta tottumuksesta älysi hän heti, että jotain erikoista oli tekeillä, sillä ei kaupunki näin varhain tavallisesti ollut noin mieslukuisasti jalkeilla. Hän höristi korviaan juuri kuin kimakka ääni huusi: Ostakaa Aamuviesti. Salaperäinen murha Kalliosaaren huvilassa.

— Kalliosaaren huvilassa murha! Tule ja puserra. Ketkä hirttohulikaanit ovatkaan käyneet Kustaan huvilalla tekosiaan tekemässä? — tuumi hän itsekseen.

Hän ponnahti lattialle, aukaisi ikkunansa ja huusi sanomalehtipojalle:

— Pian lehtesi tänne!

Hän sulki ikkunan, josta syksynraikas tuuli henki sisään, jotta häntäkin hieman värisytti, miestä, jonka hermoja ei hevin mikään vapisuttanut. Samassa soitti poika ovikelloa ja Kataja sai lehtensä. Yöpuvussa hän heittäytyi lepotuoliin ja aukaisi lehden. Hän suorastaan ahmi uutisen.

— Mitä hemmetin pilaa tämä on?

Hän luki uutisen ääneensä:

„Murha Kalliosaaren huvilassa. Tukkukauppias Kustaa Jalava löydettiin eilen illalla kuolleen Kallio-

saaresta, huvilansa yläkerran makuukammiostaan. Saadun ilmoitusten mukaan on hän saanut ankaran iskun nenäänsä, joka on sinistynyt vahvasti silmää kohti ja vuotanut viljalti verta. Poliisi on heti viime yönä ryhtynyt tutkimaan asiaa.”

Kustaa Jalava oli Katajan läheinen ystävä. He viettivät usein yhdessä iltahetkiä, rupatellen jos jotakin, milloin kirjallisuudesta ja taiteesta, joka oli ollut Jalavan „kärpänen”, sielunharrastuksia arkihuolien lomassa. Hänellä olikin sangen kallisarvoinen taideteosten kokoelma, maamme kuuluisimpien taiteilijoiden tauluja, veistoksia ja taiteellisia huonekaluja. Hän ei ollut enää harrastajan asteella, vaan hän oli lämmin taiteen ystävä ja ymmärtäjäkin. Hän oli kaikin puolin poikkeuksellinen liikemies. Raha-asioitaan hoiti hän suorastaan ankaran täsmällisesti, mutta saattoi joskus innostua kirjallisuuteen ja taiteeseen, unohtua ihailemaan jotakin teosta niin, ettei samana päivänä halunnut puuttua minkäänlaiseen liikepuuhiin. Erikoisen mielellään hän viihtyi taiteilijoiden parissa eikä ollut harvinaista, että hän tunnelmaan päästyään saattoi viinien ja taiteilijoiden parissa suorastaan hummata päivän parikin. Hän

oli luonteeltaan suorasukainen, mutta hänen suorat sanansa eivät koskaan ketään suututtaneet, sillä hän osasi sanoa kaiken niin leikillisessä muodossa, sellaisella herttaisella äänensävyllä ja naamalla, että kaikki puhkesivat nauramaan, vaikka hän joskus saattoi tarjoilla suorastaan hirtehisuumoria ja leikata terävästikin yhden ja toisen heikoista puolista, jos niikseen sattui. Hän oli kaikkialla pidetty, liikemaailmassa jo yksin hänen melkoisten saavutustensa perusteella, mutta eniten kuitenkin hänen välittömän, hauskan seuramiesominaisuuksiensa tähden ja taiteilijat suorastaan jumaloivat häntä — eikä vähiten hänen tavattoman vieraanvaraisuutensa ja avuliaisuutensa takia, jälkimäinen eräitä ominaisuuksia, jonka seurauksia hän aina sai tuntea ja jotka saattoivat hänet joskus vaikeisiinkin tilanteihin. Mutta kun sotku oli selvitetty ja takuu suoritettu, ei ollut surun häiventäkään jälellä. Hän oli tällöin usein suorastaan vallattomalla ja ylivuotavan pursuavalla tuulella. Vitisit lensivät, nauru raikui ja terävä sanavalmeus ihmetytti kaikkia. Hän oli paljon matkustellut, lueskellut, ottanut osaa keskusteluun kaikenkarvaisten ihmisten kanssa ja oli innostunut asioista, olivatpa ne

miltä alalta tahansa. Siksi hän, alituisesti vaihtelun haluinen kun oli, oli monet illat istunut kuulemassa Katajankin juttuja jännittävistä seikkailuista ja monenmoisista rikoksista. Katajaa oli joskus suuresti ihmetyttänyt hänen erikoisen nopea käsityskykynsä. Olipa hän joskus hänelle aivan tuntemattomassa jutussa ottanut sanan Katajan suusta ja kehitellyt sitä oman mielikuvituksensa vauhdilla varsin monimutkaisille poluille, kunnes hän ratkaisi monasti sangen suuren vaivan takanakin olleen kysymyksen melkein kuin leikiten ja miltei aina oikein. Kataja oli jäänyt tuoliinsa hervottomana istumaan ja koko Jalavan elämä kulki hänen silmiensä ohi. Hän nousi vihdoin ylös ja huokasi.

Tämä kaupunki on jälleen yhtä harvinaista ihmistä köyhempi.

Hän kulki verkalleen makuusuojaansa ja alkoi puheutua, miettien koko ajan syytä tähän kuolemaan.

Ryöstömurhako? Ainoa mahdollinen. Eihän Jalavalla ollut Katajan tieteen ainoatakaan vihamiestä. Sellainen ajatuskin oli suorastaan naurettava.

En ole tosin tavannut Jalavaa moneen kuukauteen, tuumi Kataja, mutta olihan kaupungilla juttuja

toinen toistaan hauskempia hänen viimeaikojen kujeiluistaan. Poliisi tutkii asiaa. Niinpä niin. Ehkä jo huomenna saamme kuulla lisää.

Hän pukeutui ripeästi ja riensi toimistoonsa.

TOINEN LUKU.

Poliisi tutkii.

Rouva Aina Jalava seiso i surun murtamana ja katkerasti itkien miehensä vuoteen ääressä Kalliosaaren huvilan yläkerrassa. Ovensuussa seiso i palvelijatar Katri, joka oli seurannut rouvaa matkalle huvilaan.

— Tämä on käsittämätöntä, sai rouva Jalava vai voin nyyhkytyksiltään sanotuksi.

— Meidän iloinen herra tuossa liikkumattomana, kuiskasi Katri.

Rouva Jalava menetti kokonaan tasapainonsa ja heittäytyi poikki sängyn ja itki katketakseen. Katrikaan tätä nähdessään ei saanut sanaa suustaan, kiu vaili kyyneleitään, pureksi neuvottomana esiliinansa kulmaa, ei kyennyt lohduttamaan ei auttamaan rouvaa eikä kuullut edes sitä, että kolme poliisia kapusi ylös ullakon rappusia, seisten kohta hänen edessään. Tulijat olivat etsiväin päällikkö Rytömaa ja kaksi etsivää Palo ja Kara. Lakit nousivat vaistomaisesti kun nioituksesta sen kärsimyksen edessä, jonka todistajia he olivat. Katri siirtyi sivuun ja katosi hetken kuluttua

alakertaan. Sangen kunnioittavasti lähestyi Rytömaa rouva Jalavaa ja kosketti häntä hellävaroen olkaan.

— Nyt me olemme saapuneet, rouva Jalava.

Rouva Jalava nousi verkalleen ja katsoi pitkään et-siviin, aivan kuin unesta äkkiä herätetty, tietämättä, mistä oikeastaan oli kysymys. Vähitellen palasi muisti ja hän nousi istualleen.

— Tämä on kauheata, kauheata, komisario Rytömaa!

— Minä pyydän, niin kovalta kuin se ehkä tuntuukin, teitä muutamaksi hetkeksi rauhoittumaan ja antamaan minulle vastaukset kysymyksiini, sikäli kuin suinkin jaksatte, sillä asia on heti tutkittava, päästäksemme viipymättä oikeille jäljille.

— Minä olen koettanut parhaani.

Hän nousi verkalleen ja Rytömaan tukemana siirtyi istumaan ikkunan luona olevaan nojatuoliin.

— Kirjoittakaa kaikki tarkoin muistiin, Palo, sanoi Rytömaa. — Tehkää tutkimuksia kynttilän valaistuksessa minkä ehditte ja voitte, Kara. — Rouva Jalava, suokaa anteeksi, mutta nyt minun täytyy vaivata teitä hetkinen, voidaksemme heti aamun valjetessa tehdä tutkimuksia täällä ja ulkona. Milloin näitte miehene

viimeksi?

— Perjantaina 23 päivänä kuluva lokakuuta ilta-päivällä.

— Kotona?

— Konttorissa. Hän oli koko päivän kovassa touhussa ja aamiaisenkin hän söi tavallista nopeammin.

— Hän ei siis tullut konttorista kotiin?

— Hän soitti ja ilmoitti menevänsä Purje-Seuran syyskokoukseen.

— Eikö hän saapunut sieltä kotiin myöhemmin.

— Ei. Hän soitti kello 11 aikaan illalla ja ilmoitti menevänsä muitten mukana kauppias Rannan huvilaan ja viipyvänsä siellä yötä ja mahdollisesti lauantaipäivänkin.

— Niin, niin. Miehenne kerrotaan joskus tehneen tällaisia huvimatkoja.

— Niitä sattui aikaisemmin jonkun kerran vuodessa, mutta loppuaikoina hyvin useasti ja sanoi hän niillä ammentavansa virkistystä arkielämän huoliin.

— Oliko hän koko lauantaipäivän ilmoittamatta itsestään?

— Hänen tapanaan oli aina ilmoittaa missä hän oli, jo yksistään liikeasioittenkin vuoksi.

— Te tiesitte siis, missä hän oli lauantapäivänä.

— Tiesin. Koko seurue oli kyllästynyt olemaan maalla ja jo kahdeltatoista päivällä, soitti hän ja sanoi olevansa Rantaravintolassa aamiaisella kirjanpaina- ja Jäkälän kanssa.

— Kuulitteko myöhemmin hänestä?

— Hän oli käynyt konttorissa noutamassa matkalaukkunsa ja soitti sieltä minulle, että hän lähtee autolla Jäkälän kanssa hänen huvilalleen. Silloin huomasin hänelle, olevan sangen ikävää, että hän oli poissa lauantai-illan, mutta hän huomautti, että oli tärkeitä liikeasioita tekeillä ja ettei kyseessä enää ole huvimatka.

— Tuntuiko hänen äänensä hermostuneelta?

— Ehkä jonkunverran, kun nyt tässä tilanteessa asioita ajattelen?

— Voitteko äänestä päättää hänen huomattavamin nauttineen alkoholia?

— Sitä on vaikea sanoa. Hänen äänestään ja ilmeistään ei sitä yleensä voinut huomata tai nähdä, paitsi vissiä uneliaisuutta silmissä, varsinkin silloin kuin riemu oli ollut rajua.

— Mitenkä te satuitte tänne tulemaan?

— Meillä on joka syksy ollut tapana kuljettaa tähän aikaan puutarhatuotteet huvilalta kaupunkiin. Kun ei miestäni kuulunut kotiin sunnuntaiamuksiin, päätin palvelijattareni kanssa lähteä tänne laittamaan kaikki säkkeihin, ja maanantain aamulaivassa siirtää ne kaupunkiin.

— Aijoimme ja kirjoitin siitä mieheni pöydälle paperilapun, sillä odotin häntä joka tapauksessa ennen sunnuntai-iltaa kotiin saapuvaksi.

— Teillä ei ole puhelinta täällä?

— Tänne saareen emme ole sitä kustantaneet.

Rytömaa alensi ääntänsä ja sanoi mahdollisimman hellävaroen:

— Ja milloinka huomaisitte tämän?

Hän viittasi kuolleeseen.

— Vasta illalla myöhään, kun ajattelimme vähän lämmittää makuusuojaa, voidaksemme yöpyä.

— Minulle soitettiin kello 1 yöllä.

— En tiedä, miten kauan lienen ollut poissa suunniltani, ja sitäpaitsi meidän oli soudettava yli lahden Vanhalan taloon, jossa tiesimme olevan puhelimen.

— Täällä oli siis vene saatavilla?

— Meillä on rannassa laiturin vieressä venesuo-

jassa vene kesät talvet.

— Kiitos, rouva Jalava. Saanko pyytää teitä siirtymään viereiseen huoneeseen hetkiseksi.

Rytömaa tarttui rouva Jalavaa käteen ja saattoi tai pikemminkin kantoi hänen viereisen huoneen leposohvalle.

Tuskin oli Rytömaa päässyt makuukammioon takaisin ja sulkenut oven jälessään, kun hän alkoi innostuneesti käydä käsiksi työhönsä.

— Kara, oletteko huomannut mitään erikoista?

— En tahtonut rouvan läsnäollessa ilmaista mitään. Kuolleen puristetussa oikeassa kourassa pilkistää valkoinen paperi. Ja sitäpaitsi — — —

— Asia kerrallaan, tiuskasi Rytömaa.

— Pidelkää, Kara, kiinni ranteesta, ja Palo, te yritäkää hiljalleen vääntää kättä auki.

Koura aukeni verkallen juuri niin paljon, että Rytömaa sai paperin irti. Hän sieppasi kynttilän pöydältä ja silmäsi innostuneena, kuin ajokoira jänistä vaiutuksessaan, paperia.

Kara kurkisti Palon kanssa kilpaa yli Rytömaan olan.

— Vain muutama kirjain, murahti Kara.

Rytömaa levitti paperin pöydälle, joka on ikkunan luona, pani kynttilän sen viereen, ja suoristi paperin. Senjälkeen otti hän suurennuslasin taskustaan ja tarkasti hyvin tarkkaan paperia.

— Missä on lyijykynä? Katsokaa, onko siellä lattialla, pöydällä, sängyssä tai kuolleen taskussa.

Sillä aikaa kuin Rytömaa yhä tiukemmin syvenyi tutkimaan paperia, etsivät Kara ja Palo lyijykynää. Se löytyikin vihdoin ruumiin vierestä, miltei piiloutuneena sen alle.

— Jopa löytyi, ilostui Palo.

— Se on tylsä, sanoi Rytömaa, päättään kääntämättä.

— Se on katkennut, sanoi Kara.

— Se on ollut tylsä ja lopulta katkennut, virkkoi Rytömaa.

— Niin, yhdessä kohdin laittaa on lovi, lisäsi Palo.

— Etsikää varmuuden vuoksi grafiitin pätkä. Se on luultavasti lattialla.

Se löytyikin pian yöpöydän alta. He ojensivat löydöt Rytömaalle, joka hetken niitä katseltuaan sanoi:

— Tähän paperiin on hätäisellä käsialalla kirjoitettu:

Jä. . . . . rkytti vero. . . . . t.

— Katsokaa tarkasti, niin huomaatte, että kynän reunat ovat tehneet näkymätöntä kirjoitusta ja terä on katkennut vihdoin kokonaan t-kirjaimen jälkeen, jossa on paksultti grafiittia. Jotain valkoista jauhelmaa siinä on myöskin. Palo, pankaa löydöt visusti asiakirjakansiin. Nyt jatkamme.

— Täällä on sitäpaitsi veriläikköjä lattiassa, huomautti Kara.

Rytömaa tutki paraillaan kuolleen kasvoja.

— Hän on saanut aimo iskun nenän pieleensä. Täällä on verta viljalti pitkin rintoja ja suupieliä. Veri lattialla on nähtävästi kuolleen nenästä. Veistelkää veriläikät lastuina lattiasta, minä otan verta täältä paperille.

He kokosivat jälleen löydöt kansiin ja jatkoivat etsintöjä.

Rikkuneista tuoleista, särkyneestä ja lattialle pudonneesta peilistä ja muustakin huoneessa vallitsevasta sekamelskasta he päättivät huoneessa ennen kuolemaa raivonneen ankaran taistelun. Kun päivä alkoi jo valaista huonetta, aloittivat kaikki kolme suurin suurennuslasein tutkia lattiaa lähemmin. Kului

puolisen tuntia, ennenkuin Rytömaa katkaisi hetkiseksi työnsä ja virkkoi:

— Tulkaa tänne! Tarkastakaa tuota kohtaa lattias-
ta. Olen tehnyt erinäisiä huomioita muissakin kohdis-
sa, mutta kas tässä!

Kara ja Palo kiiruhtivat paikalle ja innostuivat
nuuskimaan lasiensa läpi lattiaa. Miltei yhtaikaa he
nousivat kyyrystä polvilleen ja huudahtivat:

— Kahdet jäljet!

— Niin selvät kuin suinkin, sanoi Rytömaa. Liitu-
viiva varovasti ympäri, komensi hän samalla.

Tutkimuksia jatkettiin suurella hartaudella ja hil-
jaisuuden vallitessa. Rytömaa kulki edellä ja etsivät
seurasivat jälessä. Kun päivä oli jo valjennut, jätet-
tiin tutkimuksia viereisessä huoneessa, rappusissa ja
alakerrassa ja kaikkialla huomattiin selvästi kahdet
eri miehen kengän jäljet, ja mikä oli tärkeinä, aivan
samat kuviot kuin makuukammiossa. Etsivät siirtyi-
vät ulos. Huvilasta rantaan johti varsinaisena kulku-
tienä kauniisti muovaeltu, kukkien ympäröimä hiek-
kakäytävä, mutta pääsi laivalaiturille myöskin toista
tietä, huvilan takaa ensin kellarille ja siitä oikopol-
kua rantaan. Rytömaa määräsi Palon tarkastamaan

oikopolun ja itse otti hän Karan kanssa tarkastaakseen hiekkakäytävän. Rytömaa oli huvilaan noustessaan kulkenut itse ja määrännyt etsivienkin kulkemaan tien reunaa, nurmikkoja, jottei mahdolliset jäljet sotkeentuisi. Ei heidän tarvinnut kauan tietä silmäillääkään, kun he huomasivat melko tuoreet jäljet. Voidakseen tutkia asiaa oikeassa järjestyksessä, riensivät Rytömaa ja Kara nurmikkoja pitkin rantaan ja alkoivat tarkemman tutkimuksen. Käytävä nousi ensin aivan suoraan laiturilta pienelle töyräälle, josta se kääntyi miltei suorassa kulmassa vasemmalla olevaan huvilaan. Samat kahdet jäljet nousivat tienmutkaan, jossa tuntui pysähtytyn ja aivan kuin kaksi ihmistä olisi siinä jäänyt hetkeksi neuvottelemaan, sitten jatkuivat jäljet aivan selvinä huvilalle, ylös ulkokäytävän rappusia ja sisään huvilaan.

— Ei ole epäilystäkään, etteikö täällä olisi ollut kahta mieshenkilöä, virkkoi Kara.

— Kaksi miestä, joista toisella on ollut jalassaan kumipohjaiset kengät ja toisella tavalliset kengät, virkkoi Rytömaa.

— Kumipohjaiset kengät ovat melko suurta numeroa, huomautti Kara.

— Mitasta päättäen numero 44, vastasi Rytömaa.
— Ne eivät siis kuuluneet kuolleelle, vaan sille toiselle.

— Murhaajalle, täydensi Kara.

— Niin, huokasi Rytömaa.

— Huomasitteko, että kahdet jäljet johtavat laiturilta huvilaan, mutta vain yhdet takaisin.

— Kumipohjaiset kulkivat yksin huvilasta rantaan. Sen huomasin.

— Meidän on parasta laittaa täydellinen piirustus huvilasta, tiestä, oikopolusta, kellarista ja laiturista sekä jäljistä, jotta säilyisi vastaisuutta varten tärkeät kohdat.

— Minulla on taskussani lehtiö, sanoi Kara ja alkoi piirtää.

— Askelten väli kumipohjaisella rantaanpäin on huomattavasti suurempi kuin askelten ylöspäin, huomautti hän kesken piirustamistaan.

— Se onkin luonnollista, vastasi Rytömaa. — Rantaan on ollut kiireempi kuin huvilaan.

— Paha omatunto?

— Kenties!

Piirustuksen valmistuttua, tarkasti Rytömaa sen

perinpohjin, vertaamalla käytävän jälkiin j. n. e.

— No niin, katkaisi hän hiljaisuuden. — Nyt alakerran huoneisiin.

Keittiöstä ja sen viereisestä kammarista ei löydetty sen enempää. Mutta kun tultiin huvilan suurimpaan, oleskeluhuoneeseen, huomasivat he pöydällä tyhjän viinipullon ja järven puoleisella lattialla ja pöydällä savukkeenpätkiä, jotavastoin pihanpuoleisella sivulla ei niitä ollut. Viinin läisköjä oli pöydän kummallakin puolella.

Rytömaa otti viinipullon ja etsi siitä jotain apteeikin merkkiä, päästäkseen selville, mistä se oli hankittu, mutta mitään sellaista ei löytynyt. Etiketistä näkyi kuitenkin sen olleen madeiraa, ilman laatunumeroa.

— Tämä ei ole laillista tavaraa, mietti hän itsekseen. — Hankittu siis, niin, eihän Jalava trokareita käyttänyt, jostain ravintolasta, jatkoi hän ajatustaan.

Sitten hän jätti pullon Karalle ja otti käteensä pikarin. Siinä oli ilmeisesti ollut madeiraa, sen tunsijo tuoksusta, mutta. . . . Hän meni ikkunan luo ja katseli hyvin tarkoin lasia päivää vastaan.

— Kara, katsokaa tänne!

Kara otti lasin ja tarkastettuaan sitä hetken, innos-

tui: — siinä ei ole ollutkaan pelkästään viiniä, vaan jotain muutakin.

— Siinä on jonkin pulverin jätteitä, tuumasi Rytömaa, — vaikkakin jokunen jyvä vain on säilynyt. Pullo ja lasi visusti talteen. Viiniläiskät lastuna irti pöydästä ja merkitään toiseen „järvi”, toiseen „piha”.

Nyt kohdistettiin etsintä muualle huoneeseen. Joka soppi nuuskittiin, kuitenkin mitään asiaanvaikeuttavaa löytämättä, ennenkuin uunista. Oleskeluhuoneen nurkassa oli uuni, joka oli niin laitettu, että aukaisemalla luukut selkosen selälleen, saattoi siihen laittaa pystyvalkean, joka varmasti oli monasti nostanut tunnelmaa yksinäisen saaren syysillan pimeässä. Uunista löytyi toinen lasi, joka oli viskattu sinne rikki. Pikarista oli säilynyt kuitenkin varsinainen lasin pohja, vaikka syrjätkin olivat sirpaleina. Vaikka pohjaan olikin tarttunut tuhkaa, saattoi kuitenkin päätellä siinäkin olleen sitkeätä nestettä, johon tuhka hanakasti oli tarttunut, luultavasti siis madeiraa, niinkuin toisessakin lasissa.

— Sekin talteen, määräsi Rytömaa.

— Melko paljon aineistoa, lisäsi Kara.

— Ja viittaavat kaikki merkillisesti minusta sa-

maan suuntaan.

— Mitenkä muuten juuri saattaisi ollakaan?

— Kutsukaa ja saattakaa rouva Jalava tänne alas.

Kara nousi rappusia jälleen toiseen kertaan. Palo astui samassa sisään.

— Oletteko mitään keksinyt?

— Tänne huvilaan johtaa toinenkin tie, tai paremminkin polku, mikä kulkee keittiöstä kellariin ja sieltä rantaan, niinkuin olette huomannut.

— Huomasitteko erikoista?

— Keittiöstä kulkee ainakin parissa kohden sekä sinne että tänne päin sama jälki kuin ylhäällä makuukammiossa.

— Kumpi?

— Suurempi.

— Mutta laiturin ja kellarin välillä en niitä löytänyt, vaikka etsin polun syrjätkin.

— Mitä kellarissa säilytetään?

— Puutarhatuotteita.

— Ei muuta?

— Vieressä on puupino.

— Ahaa! Takassa on nähtävästi ollut tuli. Kumi-pohjainen on noutanut halot.

Samassa ilmestyi rouva Jalava oleskeluhuoneeseen kalpeana, murtuneena eikä hän olisi ilman Karan tukea päässytäkään alas. Hän istuutui rahille peittäen silmänsä.

— Käsittämätöntä. . . . kauheata. . . ., voihi hän.

— Hetkinen vielä, rouva Jalava, kehoitti Rytömaa.
— Oliko täällä sisääntullessanne eilen aamulla kylmä vai lämminkö?

— Tunnen huvilamme hyvin. Täällä oli varmaan ollut hyvä tuli. Tuhastakin sen näen.

— Mitenkä niin?

— Korjasin syksyllä ennen kaupunkiin muuttoa tuhan uunista.

— Niinpä niin ja nyt sitä on jälleen kosolta.

— Minkälaisia jalkineita käytti miehenne?

— Hän suorastaan ihaili tavallisia upokkaissa käytettäviä kävelykenkiä.

— Muistatteko hänen numeronsa?

— Hänellä oli kokoisekseen harvinaisen pieni jalka. Hän käytti 41 numeron kenkää.

— Nykyään ovat kumipohjaiset kovin muodissa.

— Hän ei voinut sietää sellaisia. Hän kutsui niitä velkakengiksi, koska ne lattialla käydessä pahasti na-

risivat.

— Mitä tietä tulitte sisään?

— Kun asiamme oli kellariin, menimme suoraan sinne, vieden säkkimme ja laatikkomme mukamme. Sieltä keittiöpolkua myöten vilpolaan ja pääovesta sisään.

— Lukossa ei siis ollut avainta?

— Ei. Miehelläni oli avain ja minulla toinen.

— Aivan niin. Jos ovesta olisi ollut avain, niin. . . . .

— Silloin olisin varmasti hirveästi ihmetellyt ja säikähtänyt, sillä minun tietääkseni ei näitä avaimia ole muilla.

— Mutta ovi oli varmasti lukossa?

— Se oli varmasti lukossa, sillä kuulin selvästi kuinka kieli kääntyi kahdesti ennenkuin ovi aukeni. Koetin nimittäin hajamielisyydessäni sitä yhdellä vääntämällä auki, mutta muistin heti, että avainta täytyi pyörittää kahdesti, näin kun ovi oli talvilukossa.

— Polttiko miehenne tupakkaa?

— Jumalan kiitos, ei milloinkaan.

— Suokaa anteeksi, rouva, jaksatteko olla täällä hetkisen itseksenne? Katri hoi, tule tänne rouvan tur-

vaksi ja avuksi.

Rytömaa kiiruhti ullakolle ja etsivät seurasivat häntä, hyvin aavistaen, mistä oli kysymys.

— Ellei avainta löydy sisältä, ja lähistöltä, on asia käsittääkseni hyvällä tolalla ja meidän kiiruhdettava kaupunkiin.

Kuolleen taskut, vuode ja kaikki mahdolliset paikat etsittiin, mutta tuloksetta. Etsintää jatkettiin rapusissa, joka sokkelossa, konttoreista, laatikoista, alakerrassa samoin. Huvilan ympäristö kahdenkymmenen metrin kehässä nuuskittiin tarkoin. Työ oli kuitenkin turhaa. Avainta ei löytynyt mistään.

— Rouva Jalava, sanoi Rytömaa, palattuaan sisälle. — Laivanne saapuu muutaman tunnin kuluttua. Mieheni vievät tavaranne laiturille, josta laivamiehet ne korjaavat. Meidän on pakko jättää kaikki koskematta toistaiseksi.

— Entä ruumis? sai rouva Jalava tuskin sanotuksi.

— Valitettavasti täytyy kaikki jättää vielä pariksi päiväksi ennalleen. Istukaa täällä Katrin kanssa, kunnes laiva puhalttaa, ja kulkekaa rantaan. Mutta polkua myöten. Se on tärkeätä!

Rytömaa puristi kunnioittavasti rouva Jalavan

kylmää kättä. Etsivät poistuivat kiireisin askelin. Toimitettuaan tavarat laiturille, istuivat he nopeakulkuiseen moottorivenheeseen ja porhalsivat kohta huijaa vauhtia kohti kaupunkia.

KOLMAS LUKU.

Rytömaan saalis.

Tuskin oli Kataja päässyt toimistoonsa kuin hän soitti etsivän osaston päällikön numeron.

— Rytömaako? Täällä Kataja. Terve. Tiedät, että Jalava oli ystäviäni. Sinä olet yöllä toimittanut tutkimuksia Kalliosaarella?

— Olen, ja yhtä ja toista mielenkiintoista sieltä löytynytkin.

— En tahdo sinua vaivata tämän enempää puhelimessa, mutta olisin kiitollinen jos päivemmällä saisin tutustua saaliiseesi ja tekemiisi muistiinpanoihin.

— Kernaasti. Voit tulla parin tunnin kuluttua, jos huvittaa. Muuten luulen tällä kertaa tulevani toimeen ilman sinua, naurahti hän hyväntuulisesti. — Terve, terve!

Rytömaa oli usein käyttänyt Katajan terävänäköisyyttä hyväkseen. Vaikka toinen olikin yksityisetsivä ja toinen virkapoliisi, oli heillä ollut toisistaan monessa asiassa sanomatonta hyötyä, jotenka heidän välinsä olivat mitä parhaat. Kumpikin olivat he innostu-

neita asiastaan ja varsinkin Rytömaa osoitti suoranaista intoilua paljastaakseen hämäriä juttuja.

Hän painoi jalallaan maton alla olevaa nappulaa. Heti astui Palo sisään.

— Palo, oletteko väsynyt?

— En, jos saan toimekseni jotain jännittävää.

— Työ sellaisenaan ei ole sitä, mutta seuraukset saattavat olla sitä enemmän.

— Käskekää, herra päällikkö. Olen valmis.

— Sinä näet tässä pöydälläni saaliimme Kalliosaa-resta. Tässä näet paperin, johon kokosin kuolleen verta hänen nenänpielestään ja tässä lattiasta veistetyt veriset lastut. Tässä on eheä pikari ja tässä rikkinäinen. Tässä pullo. Tuossa on lastu pöydästä, merkittynä „järvi” ja tässä toinen, merkittynä „piha”. Ja tässä vihdoin muutamia murusia Jalavan paperista löydettyä jauhoa. Kokoa kaikki esineet, ja pakkaa ne visusti ja niin ettei mikään pääse liikkumaan, tuohon matkailaukkuun. Anna sana autonkuljettajalle, että hän laittaa Studebaker Presidentin kuntoon. Teidän on heti lähdettävä Helsinkiin professori Salaman laboratorioon, ei siis vastaanottohuoneistoon, vaan laboratorioon. Teidän on oltava perillä klo 1/2 12.

— Mitä!

— Puoli kaksitoista. Hän odottaa; olen soittanut. Sinä aikana kun hän tutkii viemänne esineet, voitte syödä ja valmistautua paluumatkalle. Kello 8 illalla odotan teitä takaisin.

— Olen tekevä parhaani.

— Hyvää matkaa!

Palo poistui, pakattuaan nopeasti tavarat laukuun. Pian kuului koneen käynti pihassa, mikä ääni kuitenkin hetkistä myöhemmin vaimeni. Matka uhkanopeuksineen oli alkanut.

Rytömaa soitti uuden kerran. Ovelle ilmestyi järjestyspoliisi.

— Kutsukaa etsivä Kara aivan heti tänne. Hän nukkuu sisimmässä vahtihuoneessa.

Muutaman minuutin kuluttua ilmestyi Kara huoneeseen, naputettuaan ensin ovelle.

— Oletteko levännyt niin paljon, että jaksatte liikkua muutaman tunnin ripeästi?

— Määräyksenne, herra päällikkö?

— Hyvä. Tässä näette Jalavan kädestä löydetyn paperin. Se on reväisty jostain arkin kulmasta, koska kaksi sivua on eheää ja muodostaa keskenään suoran

kulman.

— Sen olen kyllä huomannut.

— Tehän olette entinen kirjapainokonemestari?

— Tunnen alan.

— Ja paperin?

— Koko lailla.

— Onko tämä kirjoitus- vaiko painopaperia?

— Saanko tarkastaa lähemmin?

Hän aikoi asettaa paperin kielelleen, mutta Rytömaa tarttui äkkiä hänen käteensä.

— Te olette painaja, mutta etsivä. . . . .

— Perhana!

Hän kostutti sormensa sienellä ja asetti sen paperille. Asetti paperin kohti valoa ja virkkoi:

— Painoliimattua.

— Varmaan?

— Ihan varmaan. Tavallista huokosempaa painopaperia,

— Tehtävänne on ottaa selvä, käyttääkö jokin paino kaupungissamme tätä paperia ja mikä tai mitkä.

— Onko teillä, herra päällikkö, väliä mistä aloitan?

— Ei. Tehtävänne voi olla vaikea.

— Teen parhaani.

Hän kääntyi ympäri ja oli jo ovesa poistumassa, kun Rytömaa virkkoi:

— Kara. Voittehan aloittaa lähimmästä.

— Siis Jäkälän painosta?

— Esimerkiksi.

Kara kumarsi ja läksi. Rytömaa oli koko ruumiineen ja sieluineen kiinnostunut asiaan. Hän nousi, alkoi käydä edes takaisin huoneessaan.

— Jos minä tämän jutun pystyn omin neuvoin selvittämään, niin tuskinpa tarvitsee minun kuolla täällä maaseutukaupungissa, tuumi hän itsekseen. Koko hermosto oli jännittynyt. Silmät paloivat ja sydän tykytti voimakkaasti.

— Jos epäilykseni saavat tukea professori Salaman tutkimuksista, niin. . . .

Käynti kävi yhä kiivaammaksi ja hän innostui jo huvittelemaan, mitenkä hän nappaisi kiinni rikollisen kuin leikillä, mitenkä lehdet kirjoittaisivat hänen nerokkaista päätelmistään ja erikoisen valppaasti ja tarkasti suoritetuista tutkimuksistaan, mitenkä hänen kuvansa julkaistaisiin maamme kaikissa lehdisissä. Sitä kunnianhimoa, mikä paloi hänen povessaan, sitä menestyksen tuomaa itsetuntoa, mikä nosti ko-

ko hänen ryhtiänsä, on miltei mahdotonta sanoin kuvailla. Hänet täytyi nähdä! Samaa tarvetta tunsivat hän itsekkin ja asettui peilin eteen.

Tuuheat kulmat, voimakas alaleuka, katse tiukka ja ryhdikäs olemus. Aivan tyypillinen poliisinero. Ajatukset saivat yhä suuremman vauhdin. Hän näki itsensä jo koko maata käsittävän etsivän poliisin päällikkönä. Lopulta hänen ankara ilmeensä pehmeni, tiukka piirre laukesi leveään hymyyn ja lopulta häntä alkoi naurattaa omat mielikuvituksensa.

— Tässä minä kuvittelen olevani vähitellen itse Holmes, sanoi hän puoliääneen. — Työ ensin ja sitten kunnia, päätti hän tämän pienen yksinäytöksen.

Hän otti Jalavan kourasta löydetyt paperit ja syventyi tulkitsemaan sen salaperäistä sisältöä. Vaikka hän olisi kuinka ponnistellut, ei hän saanut näkymättömiä kirjaimia rypistyneestä paperista niin paljon selville, että olisi voinut ne yhdistää näkymättömiin.

— Mutta onko sanottu, että tyhjissä kohdissa on kirjaimia ollutkaan? Lyijykynä, katkennut terä puhuivat kyllä selvää kieltänsä. Mutta kirjaimethan jo sellaisinaan yhdistettyinä muodostavat järjellisen käsitteen. Lukemalla kirjaimet yhteen syntyi lause: Järkytti ve-

rot. Verot? Niin, saattaapa nekin nykyisin saada ihmisen ja varsinkin liikemiehen järkyttymään. Mutta ei tämä sentään niin yksinkertaista voi olla.

Hän tempasi puhelintorven ja pyysi rahatoimikamariin.

— Tämä on etsiväin päällikkö Rytömaa. Tiedätte, että tukkukauppias Jalava on kuollut. Saanko tiedustella, onko hänellä ollut riitoja tai vaikeuksia veroasioissaan?

— Ei, päinvastoin. Jalava on aina ollut täysin asiallinen eikä tyytymättömyyttä ole milloinkaan ilmaantunut puolelta eikä toiselta.

— Kiitos. — Sanoinhan minä, ettei se niin yksinkertaista voi olla. Lauseella on varmaan tarkoitettu vallan toista.

Hän otti uudelleen kuulotorven käteensä ja pyysi Jalavalle kotiin.

— Onko rouva Jalava? Täällä Rytömaa. Suokaa anteeksi, että jälleen Teitä rohkenen vaivata. Tahtoisin vain tietää, missä pankissa miehenne asioi. Vai Kansalaispankissa. Minä kiitän ja toivon saavani vaivata teitä silloin kuin katson sen aivan välttämättömäksi.

— Olkaa hyvä. Olen tekevä parhaani, auttaakseni

teitä vaikeassa tehtävässänne, sanoi rouva Jalava alakuloisella äänellä.

Rytömaa soitti pankkiin ja pyysi johtaja Salkolan tulemaan hänen juttusilleen. Kauan ei kestänytkään ennenkuin hänen ovelleen naputettiin ja sisään astui pankinjohtaja Salkola.

Rytömaa tervehti häntä kohteliaasti ja pyysi istumaan.

— Asiani on ymmärrettävistä syistä perin arka-luontoinen, mutta toivon teidän herra pankinjohtaja, voivan antaa minulle ne tiedot, jotka katson välttämättömäksi, luodakseni jotain valoa tähän perin ihmeelliseltä näyttävään kuolemaan.

— Velvollisuuteni on luonnollisesti antaa kaikki ne tiedot, jotka saattavat olla hyödyksi.

— Onko tukkukauppias Jalavalla pankkimiehen kannalta katsottuna jotakin sellaista sijoitusta, josta jollekin olisi koitunut hyötyä hänen kuolemastaan?

— Jalava oli herkkä hyväsydämyydessään antamaan nimiään ja sai usein maksaa huomattavastikin toisten puolesta, mutta varsinaisissa liikeluotoissaan oli hän ihmeellisen varovainen.

— Suurempaa epäilyttävää luottosuhdetta hänellä

ei siis ole?

— Yksi tosin on lähes miljoonaan nouseva ja tällä hetkellä hieman arvelluttava tai ainakin jossakin määrin pankkimaailman huomion esineenä.

— Jalavan pääasiallinen ala oli paperi, eikö niin?

— Aivan oikein, ja juuri eräs hänen suurimpia. . . . .

— Anteeksi, että keskeytän. Onko se kirjanpainaja Jäkälä?

— Joko asia on yleisönkin tiedossa?

— Ainakin siinä määrin, että saatoin arvata. Tällä kertaa riittää tämä. Kiitän teitä, herra pankinjohtaja, ja toivon saavani tarvittaessa vaivata teitä edelleen.

— Ette kai yhdistä murhaa. . . . .

— Pyydän teidän ajattelemaan aivan hiljaa. Toistaiseksi ei siis sanaakaan kenellekään.

Herrat sanoivat kohteliaasti hyvästit toisilleen ja Salkola poistui huoneesta miettivän ihmettelevä ilme kasvoillaan. Tuskin hän oli poistunut, kun Kara jo saapui takaisin, paketti kädessä ja leveästi hymyillen.

— Mitä?, kysyi Rytömaa.

— Tuossa, herra päällikkö. — Hän ojensi paketin Rytömaalle, joka kiireesti aukaisi sen. Selailen sitä

vähän matkaa, löysi hän vajaan paperin näytekirjasta, jonka Kara oli tuonut.

— Koetelkaa, herra päällikkö, sopiiko kuolleen kourasta löydetty pala täytteeksi. — Rytömaa puuhaili kuin kuumeessa. Paperi sopi täsmälleen. Ei ollut epäilystäkään siitä, etteikö paperi ollut reväisty juuri tästä kirjasta. Hänen katseensa sai eloa ja koko olemus loisti onnistumisen ilosta, kun hän sanoi Karalle:

— No, paperimestari. Onko paperi ehdottomasti samaa?

— Minun ei enää tarvitse maistaa, vaan haistaa, hörähti Kara, naama naurun pidätyksestä pahassa irvessä.

— Mitenkä tämän saitte?

— Ainahan ostajalle näytteet annetaan lainaksi.

— Keltä ne saitte?

— Jäkälältä itseltään.

— Minkälaisella tuulella hän oli?

Ylen hermostuneelta hän vaikutti Hän oli kovin hajamielinen eikä tahtonut millään pysyä selvillä siitä, mitä minä tahdoin.

— Huomasitteko muuta?

— Kyllä vain! Hänen oikean käden keskisormen-

sa oli tukossa ja kun hyvästi sanoessani satuin vähän kovemmin puristamaan, sätkähti hän ja voihkasi. Veri pursui läpi tukon, jolloin minä valitin kovakouraisuuttani ja aloin päästää sidettä, sitoakseni sen uudelleen harsokankaaseen, jota hänellä oli pienessä loke-rossa kirjoituspöydässään.

— No, entä sitten, innostui Rytömaa.

— Ei sen kummenpaa kuin, että sitoessani asetin hänen sormensa niin, että tässä paperissa on hänen peukalonsa jälki ja tässä verinen tukko.

— Sinä olet enkeli. Kara, innostui Rytömaa sinuttelemaan häntä, niinkuin hänellä oli tapana, kun hän oikein tahtoi alaisilleen näyttää tyytyväisyyttään.

Ovelle naputettiin. Sisään astui yksityisetsivä Kataja. Kara ymmärsi heti poistua.

— Tervetuloa virkaveljeni ulkopuolella viran, tervehti Rytömaa Katajaa koko olemus loistaen hyvin tehdyn päivätyön onnea.

Kataja istuutui vastapäätä Rytömaata pöydän toiselle puolelle.

— Olen utelias kuulemaan jotain tutkimuksistasi ja ennenkaikkea näkemään saaliisi.

— Kas tässä se. Olen iloinen tulostasi, sillä minul-

la on tällä kertaa todella vallan erikoinen kokoelma yhtä ja toista kiinnostavaa.

Rytömaa alkoi kertomuksensa, jossa hän pienimpiäkin yksityiskohtia myöten kertoi mitä oli huvilalla pannut merkille ja mitä oli löydetty, osoittaen esineitä ja kertoen Palon matkasta Helsinkiin. Hän jatkoi havainnoistaan kaupungissa ja päätyi vihdoinkin pöydällä olevaan veriseen tukkoon ja sormenjälkeen. Kertomus kesti näin esitettynä hyvän tunnin, mutta mitä suurimmalla mielenkiinnolla ja valppaudella oli Kataja seurannut kertomusta.

— Mitä, virkaveli, tuumit?

— Saanko silmäillä tarkemmin täällä nyt olevaa aineistoasi.

— Mielihyvällä, ole hyvä.

He muuttivat paikkaa ja pian oli Kataja innostunut tekemään havaintojaan. Erikoisen huomion esineenä olivat paperinpala, piirustus ja verinen tukko sekä verisellä sormenjäljellä varustettu paperi, jonka Kara oli hankkinut. Hän valitsi Rytömaan suurennuslaseista parhaan, mutta vaihtoi sen pian omasta taskustaan ottamaansa erikoisen vahvaan lasiin.

Hän ei tällä hetkellä enää kiinnittänyt päähuomio-

ta salaperäisiin kirjaimiin tai sanoihin, vaan käänsi paperinpalasen ja pian liikkui lasi yli koko paperin, pysähtyen vihdoon siihen kohtaan, mistä paperi oli revennyt näytearkin alalaidasta. Siinä oli paljaalla silmällä miltei eroittamaton tahra, kuin hieman likaisesta peukalon päästä lähtenyttä kosteutta tai muuta likaa. Tarkastus vaati ainakin neljännestunnin, jona aikana Rytömaa ei muuttanut jännittyntä asentoon, uskalsi tuskin hengittää. Yhtäkkiä, salaman nopealla liikkeellä otti Kataja verisen paperilapun ja silmäili sitä samalla tarkkuudella, mutta tuskin kolmea minuuttia. Sitten hän asetti paperit rinnakkain, tahrان ja sormenjäljen aivan toisiinsa kiinni, ripotti kummallekin jauhelmaa ja asetti lasinsa jälleen niiden yli. Kesti minuutin. Sitten hän nousi rauhallisesti ja kehoitti Rytömaata siirtymään omalle paikalleen. — Tässä on minun lasini. Vertaa molempia kuvia. — Rytömaa ei ollut varsin kokenut sormenjäljen tuntila ja kun toinen kuvista oli miltei näkymätön, ei hän päässyt suurenkaan tulokseen. Kataja huomasi sen ja sanoi:

— Jos tuo verinen sormenjälki on Jäkälän, niin panen pääni panttiin, että toinen on. . . . .

— Kenen, kenen, keskeytti Rytömaa.

— Jäkälän myös, vastasi Kataja yksikantaan.

Rytömaa oli ihmetyksen yllättämä. Hän ei ollut löytänyt kuolleen paperista mitään jäljen tapaista ja nyt sisälsikin se, kun hän ajatuksissaan kokosi koko aineistonsa, juuri se sormenjälki, ehkä lujimman renkaan koko hänen ketjussaan.

— Entä kirjoitus? ampui hän kysymyksen.

— Milloin palaa Palo Helsingistä? kysyi Kataja, vastaamatta edelliseen kysymykseen.

— Kello on nyt 19. Odotan häntä milloin tahansa.

Hän oli tuskin sanonut tämän, kun hän tunsii autonäänestä, että Studebaker ajoi poliisilaitoksen pihaan. Hän juoksi pihanpuoleiseen ikkunaan.

— Hän saapui juuri.

Hetkistä myöhemmin astui Palo sisään,

— Mitä Helsingistä kuuluu? ehätti Rytömaa kysymään.

— Vastaus on matkalaukussa.

— Nyt saat mennä nukkumaan. Hyvää yötä!

Palo ei odottanut toista määräystä. Viisi minuuttia jälkeenpäin kuului hänen harras kuorsauksensa sisimmästä vahtihuoneesta.

Rytömaa aukaisi matkalaukun, josta poimittiin esiin Helsinkiin lähetetyt esineet: viinipullo, veri- ja viinilastut sekä pikari ja pikarinpohja. Kataja tarkasti jokaisen esineen. Rytömaa sai hänelle osoitetun kirjeen käteensä, aukaisi sen ja luki ahmien sen sisällön. Hän suorastaan ulvahti kun hän oli päässyt loppuun.

— Asia on mielestäni selvä. Lue, mitä professori Salama kirjoittaa.

Kataja luki tyyneen tapaansa:

„Pullo on sisältänyt madeiraa, kaikesta päättäen tavallista väkevämpää, siis väärennettyä ja sprillä sekoitettua. Rikkonaisen lasin pohjassa oli samaa nestettä vahvasti tuhkaan sekoittunutta. Lasi sisälsi samaa nestettä sekä vahvassa suhteessa veronaalia. Viiniläikät sisälsivät: „järvi” madeiraa, samoin kuin pullossa ja lasin pohjassa, „piha” veronaalinsekaista, kuin eheässä lasissa. Jauhelma on veronaalia. Veri sekä lattiasta otetulla lastulla että paperilla samaa.”

— Eikö viittaakin kaikki seikat ihmeellisesti samaan suuntaan? paukahti Rytömaa.

— Vallan ihmeellisesti, vastasi Kataja vaipuen mietteisiinsä.

Rytömaa muisti samassa, mitä Kataja oli kysynyt

vastauksen sijasta hänen kysymykseensä salaperäisistä kirjaimista. Hän otti paperin jälleen käsiinsä ja yritti mieltä, mutta ojensi sen lopulta Katajalle, joka otti sen hajamielisenä vastaan. Rytömaa alkoi innoissaan käydä edestakaisin lattiata. Tuskin oli hän kääntynyt, kun Kataja sieppasi kirjan pöydältä ja pani paperinpalasen sen päälle. Kun Rytömaa toisen kerran kääntyi selin häneen, kirjoitti hän nopeasti jotain paperille. Hän nousi. Ojensi sitten paperin nurinpäin Rytömaalle ja huokasi:

— Olen väsynyt. Lähden kotiin nukkumaan. Huomenna ehkä oletkin jo päässyt ratkaisun päähän. — Rytömaa tarttui hänen käteensä ja kiitti häntä avusta ja kiintoisasta yhdessäolosta. Kun Rytömaa oli jäänyt yksin, istuutui hän paikalleen ja vilkaisi paperiin. Hän ei ensin uskonut silmiään. Olihan salaperäisten kirjaimien väliin jotain kirjoitettu. Hän katsoi tarkkaan ja oli menettää tasapainonsa. Hänen ketjunsä alkoi olla rengas renkaalta yhä valmiimpi. Kataja oli kirjoittanut lyijykynällä entisten lisäksi kirjaimet:

..kälä my.....naalilla minu..

NELJÄS LUKU.

Ketjun päät yhdistetään.

Lokakuun 27 päivän Aamuviestissä oli lyhyt uutinen:

„Kalliosaaren murhasta ei poliisi toistaiseksi tahdo antaa julkisuuteen mitään tietoja. Sen verran kuitenkin on ilmoitettu, että poliisi on löytänyt varmat jäljet ja toivotaan asian selviävän parin päivän kuluessa.”

Ihmiset olivat harmissaan, sillä kuuluuhan suurimpiin inhimillisiin avuihin sammumaton tiedonjano. Kukaan ei osannut edes arvailla mitään ja jo se puoli asiaa aiheutti raivo- ja perhekohtauksia, puhumattakaan siitä, ettei kahvikekkereillä voitu asiaa paljonkaan pohtia, kun ei tietty ketään epäillä eikä uskallettu näin vakavassa asiassa panna alulle huhuja, jotka sitten lumen tapaan olisivat vyöryneet eteenpäin. Mutta sen sijaan oli kiitollinen aihe moittia poliisia ja saatiinhan siten edes pahin kiukku kahvin kera nieltyä.

Rytömaa oli noussut aamulla varhain ylös ja suo-

rastaan loisti pelkkää toimintatarmoa. Hän oli maannut kauan valveilla iltayöstä ja oli ajatuksissaan kerannut kaikki edellisen päivän tapahtumat ja tutkimuksien tulokset. Kenenkä olivat toiset jäljet Kalliosaaren hiekkakäytävällä, se kysymys täytyi vielä saada ratkaistuksi. Kun kaikki muut merkit viittaavat samaan suuntaan, täytyisi tutkia, osoittaisiko tämäkin hänestä viimeisiä renkaita samaan suuntaan viittaavia piirteitä. Hän mietti hetkisen, mutta samassa olikin päätös jo valmis. Hän riisuutui uudelleen alusvaatteisilleen ja teki ensin tutkimusmatkan vaatekoproonsa, jossa tosiaankin oli monenlaisia pukuja, kerjäläisen, jätkän, nokipojan, hienon herrasmiehen ja vaikka minkälaisia. Hetken kuluttua sieppasi hän sieltä puvun, joka hänestä tällä erää tuntui sopivalta.

Ennenkuin hän puki muuta päälleen kuin huononlaiset jalkineet ja pikiset housut, istuutui hän peilin eteen, otti ihovärilaatikon, josta häntä olisi kuka näyttelijä tahansa sydämestään kadehtinut, valitsi sieltä sopivat värit ja alkoi muuttaa kasvojaan. Kun hän oli työnsä lopettanut, katsahti hän vielä kerran peiliin, suu vetäytyi hyvään hymyyn ja pääsi vahingossa:

— Kuin suutari konsanaan.

Takki päälle, sopiva lakin rähjä ja suutarinsälli oli valmis. Ennenkuin hän uskaltautui ulos, kurkisti hän keittiön puolelta pihalle ja kun ei näkynyt ketään, pujahti hän keittiön ovesta käytävään, sulkien oven ja ottaen avaimen mukaansa ja oli kohta pihalla ja kadulla. Hän kulki varsin välinpitämättömän näköisenä pitkin katuja, kädet housuntaskussa, silloin tällöin vihellellin tuttuja jatsin säveleitä. Hän suuntasi askeleensa Jäkälän asunnolle, jonka ulkopuolella hän alkoi kuljeskella muina miehinä ja katsellen kauppa-liikkeitten näyteikkunoita.

Rytömaa tiesi, että Jäkälä oli varhainen mies. Hän ilmestyi konttoriinsa samalla kertaa kuin hänen työväkensäkin. Rytömaa katsoi kelloaan ja huomasi sen olevan neljännestä vaille seitsemän. Hänen ei tarvinnut odottaa sen jälkeen montaakaan minuuttia, ennenkuin Jäkälä ilmestyi kadulle, mennen häneen vilkaisematta suoraan sinne päin, missä hänen kirjapainonsa oli. Kun hän oli kadonnut kadun kulman taa, riensi Rytömaa ripein askelin käytävään, loikki kolmanteen kerrokseen ja soitti Jäkälän ovelle. Hänen täytyi saada asiansa toimitetuksi, ennenkuin Jäkälä

ehtisi liikkeeseensä, jos emännöitsijän hyvinkin tekisi mieli soittaa isännälleen. Ovi aukenikin heti ja emännöitsijä tiedusteli tulijan asiaa.

— Kirjapainonomistaja Jäkälä soitti eilen Niemen suutariliikkeeseen ja pyysi hakemaan kumipohjaiset kenkensä korjattaviksi. Tulin noutamaan niitä.

— Hän ei ole maininnut minulle mitään sellaista.

— Voittehan kysyä häneltä itseltään.

— Hän läksi jo työhönsä.

— Olkaa hyvä ja soittakaa, sanoi Rytömaa varmasti.

Emännöitsijä vilkaisi häneen, mutta nähdessään hänen suorat silmänsä ei hän enää enempää epäröinyt, vaan laski hänet eteiseen. Samassa hän aukaisi kaapin, jonka kaksi alimmaista hyllyä olivat täynnä kenkiä.

— Onpa herra Jäkälällä kenkiä kerrakseen, sanoi Rytömaa luonnollisen naivisti.

— Mitkä näistä ne mahtaa olla, sanoi emännöitsijä tarkastellen kenkäriviä.

Rytömaa oli pian löytänyt haluamansa parin, otti ne ja tarkastettuaan pikaisella liikkeellä koron ja poh-

jan, tahtoi juuri sen parin.

— Herra Jäkälä oli maininnut jostain kumipohjaisista, kuten jo mainitsin. Muita ei täällä sellaisia ole. Kyllä ne ovat nämät. — Hän väänsi kumartuessa toisen korkolisäkkeen auki ja näyttäen vikaa emännöitsijälle, sopivat he tästä parista. Rytömaa kiitti ja sanoi iltapäivällä tuovansa kengät takaisin.

Kuin tuulen kuljettamana riensi hän asuntoonsa, muutti vaatteensa, pani kengät pakettiin ja riensi toimistoonsa.

Hän tunsu kuvat hiekassa kuin oman nimikirjoituksensa. Varmuuden vuoksi vertasi hän pohjia ja korkoja Karan piirustukseen, mittasi pituuden ja oli vakuutettu, että oli löytänyt sen mitä oli hakenutkin.

Tässä viimeinen rengas ja nyt vedän ketjun päät yhteen.

Hän teki käsillään liikkeen aivan kuin olisi todella yrittänyt yhdistää kahta raskaan rautaketjun päätä yhteen. Sen jälkeen painoi hän jalallaan soittonappulaa. Kara astui sisään.

— No, Kara, joko kyntesi syhyvät, kysäsi Rytömaa ja koko hänen olemuksensa suorastaan uhkui ja säteili hyvää tuulta.

— Mene suoraa päätä kirjanpainaja Jäkälän konttoriin ja kehoita häntä tulemaan heti puheilleni, sanoi hän vaatimattomasti, mutta vetäen silmäkulmansa merkitsevään ryppyyn.

— Ymmärrän, herra päällikkö. Mutta jos hän ei noudattaisi kutsua?

— Kas tässä. Tässä on kehoitus, jota hän kernaasti noudattaa.

Kara katsoi paperiin ja hymyili merkitsevästi.

— Niin, siltä varalta, ettei hän muuten . . .

— Ymmärrän.

Kara ymmärsi nyt tilanteen liiankin hyvin. Hän teki nopeasti täyskäännöksen ja poistui huoneesta. Kadulle päästyään hän ohjasi askeleensa kohti Jäkälän painoa ja kiireen vilkkaan kuljettuaan ei kestänyt kauan ennen kuin hän jälleen oli samassa konttorissa kuin eilenkin. Kysyttyään Jäkälää itseään, pyydettiin hänet jälleen isännän konttoriin.

— Hyvää päivää, herra Jäkälä.

— Päivää. Jaha, papereistako jälleen on kysymys? Tehän saitte näytekirjan eilen? — Kysymykset satoivat nopeasti ja hermostuneesti toistensa perästä.

— Tällä kertaa ei ole kysymys papereista, vaan on

etsiväin päällikkö . . .

— Rytömaa, kiljahti Jäkälä ja veri pakeni hänen kasvoiltaan. — Mitä hän minusta tahtoo? — Säikähtäneet silmät olivat kuin syvemmälle uponneet sinistyneihin silmäkuoppiin ja hän näytti yhtäkkiä huomattavasti vanhenneen.

— Minulla on määräys kehoittaa teitä saapumaan päällikkö Rytömaan puheille.

— Kuka te olette ja millä oikeudella? Minä en seura teitä!

Kara veti esiin Rytömaalta saamansa paperin ja ojensi sen Jäkälälle.

— Vangitsemismääräys, sanoi hän kumealla äänellä. Mutta samassa silmänräpäyksessä sukelsi hänen oikea kätensä housun takataskuun, sen ohella nousi välkkyvä browninki, jonka hän ojensi ohimolleen ja painoi liipasinta. Kara oli heti ensi liikkeestään huomannut, mitä oli tekeillä ja kissan nopeudella syöksyi kohti Jäkälää. Kuului iskun moksahdus Jäkälän käsivarteen, mutta samalla hetkellä kuului myöskin pamahdus. Pistooli putosi lattialle ja kuula osui Jäkälän takana olevaan seinään. Huoneeseen ryntäsi laukauksen peloittamina koko Jäkälän konttorihenkilö-

lökunta. Kaikki utelivat kauhun ilme kasvoillaan, mitä on tapahtunut.

— Kaikki on lopussa, sai Jäkälä tuskin sanotuksi, putosi tuolilleen istumaan ja retkahti vasten pulpettiaan, jääden siihen kuin kuollut.

Kara kehoitti henkilökuntaa poistumaan ja palamaan työhönsä. Hän lupasi viedä isännän lääkäriin, sillä kaikesta päättäen oli hän pahasti hermosairas. Hänen oli annettava hetkinen levätä. Rauhattomina palasivat konttoristit työhönsä, ihmetellen, mitä oikeastaan oli tapahtunut. Kului neljännestunti, mutta Jäkälä ei antanut muuta elonmerkkiä itsestään kuin raskaan ja tuskallisen hengityksen. Kului vielä toinenkin neljännes, ennenkuin Kara nousi ja lähestyi Jäkälää. Jos hän viipyisi kauemmin, saattoi Rytömaa hermostua ja tulla itse tai lähettää Palon kuulustamaan, jolloin vangitsemista ei enää olisi voitu pitää salassa. Kara kosketti Jäkälää toiseen olkapäähän, ensin hiljemmin, mutta kun siitä ei ollut mitään apua, kovemmin, jolloin Jäkälä havahtui ja katsoi outona ympärilleen. Hetkistä myöhemmin suoristautui hän ja kaikesta päättäen muisti, mitä hetki sitten oli tapahtunut. Kara seisoi häntä vastapäätä ja katsoi hän-

tä suoraan silmiin, jolloin Jäkälä painoi päänsä alas.

— Tahdotteko, herra Jäkälä, ilmoittaa henkilökunnallenne, että olette sairas ja että haluatte minun saattamaan teidät lääkäriin?

— Minulla ei liene valinnan varaa.

— Sanokaa samalla, että haluatte olla pari päivää rauhassa.

Jäkälä katsoi Karaa kysyvästi, ymmärsi tarkoituksen ja alistui kaikkeen. Hän nousi vaivoin ylös, horjui konttorin ovelle, nojasi ovenpieleen ja ilmoitti sortuneella äänellä konttoriin kaiken, mitä Kara oli häneltä pyytänyt. Kara pyysi samalla erästä nuorta miestä soittamaan umpivaunua. Hän auttoi päällystakin Jäkälän ylle ja tukien häntä käsivarresta saattoi hänet autoon, joka juuri ajoi paikalle, hyppäsi itse sisään ja pian ajaa huristi auto pois, pysähtyen hetkistä myöhemmin etsivän osaston ovelle. Jäkälä nosti kauluksensa pystyyn, peittäen miltei kokonaan kasvonsa, astui autosta poikki jalkakäytävän ja Karan saattamana nousi Rytömaan kerrokseen. Kara saattoi hänet häntä varten varattuun huoneeseen, pyysi riisumaan päällysvaatteensa ja levähtämään sohvalla. Itse riensi hän ulos ja painoi oven kiinni perässään. Jäkälä

kuuli, kuinka raskaasti lukon kieli kääntyi kahdesti. Hän vilkaisi ympärilleen, huomasi ristikot ikkunoissa ja tunsu miten mieli kävi apeaksi, ensin apeaksi, sitten kuoleman alakuloiseksi, tunnelman kehittyessä ääretöntä tuskaa ja hellittämätöntä epätoivoa tavoitellen. Sydän jyskytti kuin pyrkien puhkaisemaan rinnan, aivot ikäänkuin tahmaantuivat, hän ei enää tiennyt, oliko hän viisas vaiko mielipuoli. Eikä tämään riittänyt, hän tunsu, että tuska ja epätoivo oli kasvava kuin lumi vierieessään pitkin vuorenrintettä, hän näki etäällä jossain kaukaisessa hämärässä hullun irvistävät kasvot, pelästyi kuollakseen, tajutessaan ne omiksi kasvoikseen. Hän oli varmaankin kovassa hermokuumeessa. Mutta merkillistä, yhtäkkiä selvisivät aivot ja hän huomasi, ettei hän ollut hullu, vaan ettei hänellä enää ollut vapautta!

— Olen vanki, vanki! voihi hän ja heittäytyi suulleensä sänkyyn.

Kara oli tällä välin käynyt Rytömaan luona, ilmoittanut vanginneensa Jäkälän ja lukinneensa hänet sovitettuun huoneeseen. Rytömaa oli antanut määräyksen toimittaa vangille ruokaa, antaa hänen levätä pari tuntia ennenkuin kuulustelu alkaisi. Kara oli jättä-

nyt hänet, odottaen lähempiä määräyksiä.

Rytömaa katsoi kelloaan. Se oli $1/2$ 11. Hän oli antanut määräyksen hoitaa vangittua hyvin, mutta samalla paloi hänen mielensä päästä tutkimaan juttua sen viimeisessä asteessa. Hän oli aivan varma asiastaan ja odotti vain sitä riemukasta hetkeä, jolloin viimeinen naula lyötäisiin asian päätteeksi. Puhelin soi.

— Rytömaa täällä.

— Täällä Kataja. Terve. Kuulin, että olet vanginnut Jäkälän, onko se totta?

— Kuka sellaista on kertonut?

— Eihän tervettä lääkäriin.

— Totta on. Entä sitten?

— Joko olet häntä tutkinut?

— En. Vasta kello 12.

— Sepä mainiota. Saanko olla läsnä kuulustelussa?

— Saatpa tiettenkin, vaikkakaan ei siitä voi syntyä kovinkaan pitkää kuulustelua, vaan. . .

— Vaan?

— . . .pitkä tunnustus.

— Minä olen luonasi tasan kello 12.

VIIDES LUKU.

Katajan käynti Kalliosaaressa.

Varhain samana aamuna kuin tämä tapahtui kaupungissa, oli Kataja pistäytynyt nopealla moottoriveineellään Kalliosaaressa. Jo kello 5 oli hän saapunut sinne. Edellisenä iltana, poistuttuaan niin nopeasti Rytömaan luota, oli hän käynyt noutamassa avaimen rouva Jalavalta ja saanutkin sen.

Saavuttuaan laituriin ja sidottuaan moottoriveineensä pollariin, oli hän hetken ihailut kaunista maisemaa. Järvi oli leveä siltä kohtaa, sillä huvila oli keskellä suurta selkää saarella, jossa ei asunut muita kuin Jalavan perhe kesäisin. Hän aivan kuin halusi kerätä voimia, ihailta Jumalan suurta luontoa, ennenkuin hän tulisi ihmisten alhaisten tekojen todistajaksi. Kauan ei hän kuitenkaan antanut ajatusten juosta siihen suuntaan, vaan katsahti rannasta käsin huvilaa aluetta. Ihmeen ihana oli hänen mielestään koko ympäristö ja yksinäisyys syvästi tunnelmallinen ja rauhoittava. Hänestä tuntui ällöttävältä ajatella murhaa tässä jumalaisessa luonnon suuressa rauhassa ja so-

pusoinnussa. Katajan tapana oli aina ennen tärkeitä tutkimuksia kerätä voimia ihaillemalla luontoa ja miettimällä sen suuria salaisuuksia. Mutta yhtäkkiä sai hänen silmänsä eloa ja koiran vainu heräsi hänessä. Nyt oli tehtävä huomiot ja tutkimukset nopeaan ja tarkasti. Hän tutki tarkoin laiturin, nousi sitten hiljalleen huvilalle vievää tietä ja päästyään mutkakohtaan, asettui hän polvilleen tienoheen paremmin nähdäkseen. Hän viipyi siinä kohden, missä miehet olivat seisonet ja kääntyneet ympäri, ehkä jutellakseen tai katsoakseen taakseen kauniille järvenselälle. Hän nousi hitaasti, otti taskustaan muistikirjan, piirusti siihen tarkkaan jäljet ja jatkoi työn tehtyään hiljalleen huvilalle. Rapun ja huvilan ympäristön tutki hän tarkoin ja palasi sen jälkeen keittiön rapulle ja meni huvilaan käyttäen keittiön ovea. Hän käveli sen jälkeen kuin varoen askeleitaan läpi kaikki huoneet ja nousi vihdoinkin ullakolle, jossa hän tiesi vainajan nukkuvan ikuista untaan.

Hän jäi pitkäksi aikaa tuijottamaan ystävänsä vaalenneisiin kasvoihin ja painuneisiin silmiin. — Mistä syystä tämä murha, tuumi hän itsekseen. — On paljon käsittämätöntä maailmassa. Ystäväkö murhannut

ystävän? — Hän alkoi tutkimuksensa, tarkoin tarkastaen vainajan ruumiin. Hän katsoi hyvin tarkkaan hänen paidanrintaansa, jonka laskoksessa näkyi olevan jonkinlaista jauhelmaa. Hän kasteli sormenpäänsä ja kokosi siihen jauhelman. Lähemmin tarkastaessa ei se ollutkaan valkoista, hänen olettamaansa veronaalia, vaan tuhkaa. Luultavasti tupakantuhkaa. Hän koetteli haistella kuolleen kasvoja ja oli tuntevinaan, sikäli kuin saattoi ruumiinhajusta erottaa, hienoisia tupakantuoksua. Viimeiseksi painoi hän vainajan peukalon mukanansa tuomaan värityynyyn ja senjälkeen paperiin, minkä hän senjälkeen pani lompakkonsa. Senjälkeen tutki hän suurennuslasilla erittäin tarkkaan jokaisen huonekalun, joita oli siellä täällä huiskin haiskin, veistelipä jostain kohdista hienoisen lastunkin, sijoittaen nekin huolellisesti paperiin käärien, lompakkonsa väliin. Kun ei hän yläkerrasta mielestään enää mitään kiintoisaa löytänyt, palasi hän alakertaan, pysähtyen vihdoin pääkäytävän ovelle. Hän tutki ensin sisäpuolella olevan kahvan ja avattuaan oven, myöskin ulkopuolisen. Sitten muistui hänen mieleensä kadonnut avain. Jos Jäkälä, niinkuin kaikesta päättäen näytti oli käynyt huvi-

lalla murhayönä, oli lukinnut oven ulkoa, oli todennäköisesti turha etsiä sitä sisältä. Ja turha oli sitä etsiä lainkaan, sillä avaimenhan saattoi viskata minne hyvänsä ja uskottavimmin järveen, josta sitä tietenkin oli mahdotonta alkaa etsiä. Sensijaan huvitti häntä katsella saarta vähän joka puolelta ja hän läksikin kiertämään saarta seuraten rantoja. Hän suuntasi ensin kulkunsa kaunista tietä pitkin suoraan pohjoisrannalle. Ranta oli kuin tehty uimistarkoitukseen, sillä se oli hiekkainen ja tuntui perin loivalta. Hän läksi kiertämään itää kohti, jolta puolelta oli mitä ihanin näköala vielä suuremmalle selälle kuin länsipuolella, jossa laiturin oli. Ranta tuntui loivalta sekin, joskin kallio tuntui maalla verrattain jyrkältä, loiventuen kuitenkin vesirajassa, jotta kivet näkyivät ulos järvelle pitkänä riuttana. Sellaista oli ranta eteläiselläkin sivulla ja vasta kun saapui länsipuolen kierteeseen alkoi ranta tuntua jyrkemmältä ja syvemmältä, kunnes se laiturin vieressä oli kallioinen ja äkkijyrkkä. Veden väristäkin saattoi päätellä, että vettä laiturin kohdalla oli sängen paksulta ja siitä syystä laiturin olikin tietenkin tehty laivalle sopivimpaan ja syvimpään paikkaan, jottei vähäveden aikanakaan laivalla olisi ol-

lut rantaamisen vaikeuksia. Laiturilta jatkoi hän matkaansa pitkin rantaa eteenpäin huvilan kohdalle ja pysähtyi sille suoralle viivalle, joka syntyi huvilan ullakon ikkunan ja hänen seisomapaikkansa välillä. Sitteen hän nousi siitä suoraan kellaria kohti tarkastaen ympäristöä terävin katsein. Kellarin edustan ja ympäristön hän tutki hyvin tarkoin. Yhtäkkiä kumartui hän maahan ja suureksi ihmeekseen löysi sammalista avaimen. Se oli aivan huvilan avaimen näköinen eikä hän enää epäillytkään, etteikö se sopisi huvilan pääoveen, niinkuin se sopikin, kun hän sitä hetken kuluttua koetti. Eniten hänen huomionsa kiinnittyi kuitenkin avaimen, sillä se oli veressä. Veri oli kuivunut siihen kiinni kuin maali eikä edes maan kosteus ollut sitä lioittanut. Hän kääri avaimen huolellisesti paperiin ja pani sen taskuunsa. Suljettuaan vihdoin toisilla avaimilla huvilan ovet, kääntyi hän rantaa kohti. Ei kestänyt kauan ennenkuin hän kiiti hyvää vauhtia jälleen kaupunkia kohti.

Saavuttuaan purjehdusseuran valkamaan, riensi vartija häntä vastaan ja auttoi häntä kulettamaan veneitä sille varattuun suojaan. Suojassa oli muitakin veneitä, muuan muassa Jalava-vainaan ja Jäkälän.

— Jalavan vene ei ole kai ollut järvellä hiljan, vai mitä, kysyi Kataja vartijalta kuin ohimennen.

— Siitä on ainakin viikko. Aivan oikein, viime tiistaina kävi kauppias Jalava sillä saarella palaten parin tunnin kuluttua.

— Entä Jäkälän vene?

— Se oli viimeksi vesillä viime lauantai-iltana.

Kataja säpsähti hieman, mutta ei paljastanut totuneeseen tapaansa vartijalle mielenjännitystään.

— Mihinkä aikaan illasta, kysyi hän näennäisesti välinpitämättömänä.

— Jäkälä tuli tänne paviljongilta Jalavan seurassa. . . . .

— Mitä?, pääsi Katajalta kuin vahingossa.

— Niin, tukkukauppias Jalavan seurassa. Kello oli luullakseni vähää vaille yhdeksän. He istuivat puolisen tuntia tuolla nurkkahuoneessa ja nauttivat luullakseni viiniä.

— Ja sitten tulivat he tänne suojaan?

— Niin tulivat. He olivat kahden vaiheella, menäkö järvelle Jäkälän vaiko Jalavan veneellä, mutta Jalavan ehdotuksesta valitsivat Jäkälän veneen.

— Ilmoittivatko he matkansa päämäärää?

— Jalava sanoi lähtiessään käyvänsä huvilallaan ja palaavansa vielä illemmällä kaupunkiin.

— Mutta eivät palanneet?

— Jalava jäi sille matkalle, mutta Jäkälä oli palannut, koska vene oli aamulla suojassa ja mies kaupungissa.

— Mihinkä aikaan hän palasi?

— En osaa sanoa, sillä heidän lähdettyään ei puoleen tuntiin kukaan käynyt täällä. Eikä täällä näin syksyllä enää juuri kukaan iltasin käykään, jonka takia minä läksin kyläilemään. Kotiin tultuani menin suoraan ullakkohuoneeseeni nukkumaan enkä siis tiedä, milloinka Jäkälä oli palannut. Mutta senhän hän voi itse ilmoittaa.

— Aivan oikein. Kiitoksia vain ja näkemiin.

— Hyvästi, herra Kataja.

Kataja kääntyi vielä takaisin ja tiedusti, oliko ravintoloitsija paviljongilla.

— Hän tulee vasta kello kymmeneltä. Mutta jos teillä on asiaa, niin voittehan poiketa hänen asuntoonsa, joka on tuon Kauppakadun varrella, jota myöten on suurin tie keskikaupungille.

Kataja kiiruhti askeleitaan ja hetken kuluttua soit-

ti hän ravintoloitsijan ovikelloa. Hänet laskettiin sisälle ja kohtelias, ketterä ravintoloitsija toivotti hänet tervetulleeksi.

— Suokaa anteeksi, herra Verho, että näin aamulla varhain häiritsen kotirauhaanne.

— Eikö mitä, herra Kataja. Millä voin teitä palve-
la?

— Herrat Jalava ja Jäkälä istuivat viime lauantai-
iltana paviljongilla?

— Se pitää paikkansa. Ja nyt on Jalava jo ruumiina.

— Niin vähän sitä syntinen ihminen tietää kohta-
lostaan. Mitä he hommailivat?

— Teille voin sen sanoa. He tilasivat heti tultuaan
pullon madeiraa.

— Vain yhden?

— Niin. Silloin. Mutta Jalava poikkesi Jäkälän men-
tyä edellä ulos kassaan ja pyysi mukaansa vielä toisen
pullon.

— Ja hän sai?

— Tietenkin. Hän pani sen housuntaskuun ja kun
hän napitti sadetakkinsa, joka hänellä on leveä ja
paksusta kankaasta, ei sitä ollenkaan saattanut huo-
mata. Eihän sitä mielellään nykyisin näytä taskuunsa,

etenkin jos niissä sattuu olemaan kiellettyä tavaraa.

— Mitä merkkiä oli madeiranne?

— Rutherford, sinisellä etiketillä.

— Sinisellä?

— Niin. Se on jokin uusi laatu.

— Onko se oikeata?

— Ei nykyään tiedä varmuudella sanoa mitään vapaan kaupan tavaroista. Se ei minusta ole yhtä maukasta kuin mustalla etiketillä varustettu, vaan on hie-man hapan ja perin väkevä.

— Saanko nähdä pullon, jos sattuu olemaan?

— Tyhjä minulla on.

— Se kelpaa.

Ravintoloitsija haki tyhjän pullon ja Kataja huomasi sen aivan samallaiseksi kuin se, mikä oli Rytömaan hallussa.

— Kiitos. Saatoitteko kuulla, mitä herrat puhuivat viinimaljojensa ääressä?

— He tuntuivat molemmat hermostuneilta. Minusta tuntui kuin Jalava olisi moittinut Jäkälää, joka koetti puolestaan rauhoitella Jalavaa. Kuulin Jalavan sanat: „suuriin sitoumuksiin, joista et selviä”.

— Te muistatte sanat aivan varmaan?

— Teen valan siitä milloin vain.

— Miltä näyttivät he poistuessaan?

— He tuntuivat viinistä hieman lämmenneen. Vakavan näköisiä olivat he kumpikin, mutta hermostunut jännitys tuntui launneen.

— Kiitän teitä, herra Verho. Suokaa minun puser-taa kättänne. Hyvästi.

— Näkemiin, herra Kataja.

Kataja läksi reippain askelin kaupungin keskustaa kohti ja suoraan asuntoonsa. Hän otti esiin saaresta tuomansa avaimen, tutki sitä suurennuslasinsa avulla hyvin tarkkaan. Sitten hän pani sen huolellisesti paperiin pannen sinne samalla verisen tukon, jonka hän oli siepannut Rytömaan pöydältä ja vihdoin tyhjään sikarilaatikkoon. Sen kääreeksi jälleen paperin ja osoitti paketin professori Salamalle Helsinkiin. Hän merkitsi paketin kääreeseen sanan: Pikajakelu, ja soitti palvelijatarta.

— Kello on nyt puoli yksitoista. Juna Helsinkiin lähtee puolen tunnin kuluttua. Viekää tämä paketti aseman postitoimistoon ja sanokaa, että sen on mentävä ehdottomasti ensi junalla ja että minä olen lähettäjä.

Palvelijattaren poistuttua, tilasi Kataja erittäin kii-reellisen puhelun professori Salamalle. Sen hän sai-kin hetken kuluttua. Hän ilmoitti lähettäneensä pake-tin ja pyysi, että professori heti sen saavuttua tutkisi veren, joka oli tarttunut avaimeen ja tukkoon.

— Komisaarius Rytömaa on lähettänyt teille pari veritutkimusta.

— Niin on, vastasi Salama, ja minä olen ne hänelle analyysin kanssa palauttanut.

— Minä tiedän sen. Nyt olisi tarkastettava, onko veri lähettämässäni avaimessa ja tukossa samaa, vai-ko ehkä toisessa samaa kuin Rytömaan lähettämässä näytteissä. Teillähän on näytteet siellä?

— Minä säilytän kaikki kokeeni tarkoin.

— Saanko soittaa vielä illalla, sillä asia on hyvin tärkeä.

— Pari tuntia jälkeen junan saapumisen voitte soittaa.

Herrat sanoivat toisilleen kohteliaasti hyvästit ja sulkivat puhelimensa. Kataja syventyi tutkimaan las-tujaan vertaamalla niissä olevia jälkiä Jalavan peuka-losta ottamaansa. Työnsä päätettyään pani hän tut-kittavansa laatikkoon, sulki sen. Sitten vilkaisi hän

kelloonsa ja huomaten sen olevan neljännestä yli yhdentoista, puki hän äkkiä päällystakin yllään, kiiruhti ravintolaan, jossa hän nopeasti söi annoksen ruokaa ja oli tasan kello 12 Rytömaan virkahuoneessa.

KUUDES LUKU.

Keskeytynyt kuulustelu.

Tasan kello 12 astui Kataja Rytömaan huoneeseen ja heti sen jälkeen saattoi Kara Jäkälän sisään. Jäkälä teki hyvin rauhallisen vaikutuksen, oli miltei tylsän ja unisen rauhallinen. Näytti siltä kuin ei esille tuleva asia häntä liikuttaisikaan ja katseessa asui pikemminkin ihmettelevän kysyvä ilme.

Kataja katsoi häntä tutkivin silmin ja seurasi hänen käsiensä etsivää liikettä. Ne tapailivat milloin taskuja, milloin kasvoja, ja kaikesta rauhallisuudesta huolimatta, aavisti hän sisäistä, jotain hapuilevaa ja epämääräistä levottomuutta.

Rytömaa kääntyi Jäkälän puoleen äänessä poliisimiehen varman päättävä sävy.

— Minulle on kerrottu teidän viime lauantai-iltana käyneen kauppias Jalavan kanssa Kalliosaaresa. Onko siinä perää?

— On. En tosin ollut maissa, vaan jäin veneeseeni ja palasin hetken kuluttua kaupunkiin.

— Millä kellon lyömällä?

— Luulen sen olleen kaksitoista.

— Kauvanko moottoriveneellänne kestää ajan kaupungin ja Kalliosaaren välinen matka?

— Noin tunnin.

— Milloin läksitte Purjehdusseurasta?

— Ennenkuin pääsimme valkamasta oli kello 10.

— Miksi ette noussut rantaan ja seurannut Jalavaa huvilaan?

— Me riitaannuimme veneessä eikä minua haluttanutkaan seurata Jalavaa, joka tuntui käsittämättömän hermostuneelta.

— Anteeksi, keskeytti Kataja. — Kehoittiko Jalava teitä seuraamaan mukanaan huvilaansa?

— Päinvastoin hän oli niin raivoissaan ja suunniltaan että pyysi minua ajamaan suoraan hornan tuuttiin.

— Mistä sellainen riita ja suuttumus saattoi joutua, tiedusteli Rytömaa.

— Ainaisista rahavaikeuksistani.

— Teillä oli keskenänne suuria vekselisitoumuksia?

— Suurempia kuin mitä tällä hetkellä kykenin maksamaan.

— Missä pankissa?

— Jalavan käyttämässä Kansalaispankissa.

— Muistatteko minkäsuuruisia vekselit ovat?

Kysymys tuntui huomattavasti hermostuttavan Jäkälää. Tuntui siltä kuin äskeinen turtumus ja rauhallisuus olisi muuttumassa kirpeäksi tuskaksi. Hänen katseensa muuttui sameaksi, harhailevaksi, hän horjahteli ja näytti siltä kuin hänen hermonsa eivät enää kyenneet hallitsemaan asentoa ja liikkeitä.

Ja niin olikin asianlaita. Jäkälän sielussa kulki jono sitoumuksia, joita hän ei kyennyt suorittamaan. Sitoumus sitoumukselta kasvoi tuska ja hän aavisti jotain hirvittävää olevan tulossa. Takaraivossa tuntui kauhea pinnistys ja puristus, ja hänen päänsä väännyti vastustamattomasti taaksepäin. Hänen teki mieli huutaa, raivostua ja paeta. Paeta kuin kuoleman hätyyttämänä, vaikka samalla tuntuikin kirpeän kipeältä, ettei omaa itseään millään voisi paeta. Hän ponnisti viimeiset voimansa, läähättävä hengitys ja sydämen epäsäännöllinen lyönti rauhoittui niin paljon, että hän saattoi luetella vekselit, jotka olivat saattaneet hänet sekä sielulliseen että taloudelliseen hätään.

Kataja seurasi kaikkea kotkan silmin.

Rytömaa seurasi kädessään olevaa luetteloa, huomaten tiedot paikkansa pitäviksi.

— Siinäkö kaikki? kysäsi hän kuin pettyneenä.

— Siinä kaikki.

— Entä Yhteispankin puolen miljoonan vekseli, iski väliin Kataja.

— Mitä, huusi kiljahtaen Jäkälä, mikä vekseli?

Kaikki särkyi Jäkälän sekä aivoissa että rinnassa. Hän kopeloi taskujaan kuin mielipuoli, löytämättä etsimäänsä. Hän näki koko maailman punaisessa usvassa, hän ei enää muuta kyennyt ajattelemaan kuin kuolemaan. Se oli pakkoajatus, jonka yli ei hän enää pääsisi. Parasta lopettaa kaikki nopeasti, nopeasti. . . . Hän sieppasi pistoolin Rytömaan pöydältä ja ennenkuin kukaan ehti häntä estämään, oli hän ampunut kuulan ohimoonsa, pudoten koristen lattialle, heittääkseen henkensä muutaman hetken kulluttua.

Kuulusteluhuoneessa vallitsi tyrmistys ja kuoleman hiljaisuus.

— Kataja, onko vekseli Yhteispankissa väärennety?, kysyi Rytömaa.

— Luultavasti. Se on kaikesta päättäen Jäkälän väärentämä. Hän on itse siinä asettajana ja Jalava hyväksyjänä.

— Puolimiljoonaa. Se on kaunis määrä, tokasi Rytömaa.

— Osapuilleen Kansalaispankissa olevien Jäkälän tunnustamien apuvekseleittensä yhteismäärä.

— Ahaa. Asiahan on aivan selvä. Jäkälä on väärentänyt vekselin, voidakseen maksaa saamallaan rahalla omat tunnusteensa Kansalaispankissa. Sitten hän on murhannut Jalavan, jottei hän voisi nimeänsä kieltää ja pakoittaakseen Jalavan perikunnan maksamaan vekselin ja samalla siis omat vaikeat sitoumuksetensa.

— Niinpä niin, lisäsi Kataja. Kaikki tuntuu viittaavan vain yhteen suuntaan. Mutta missä ovat Jäkälän vekselistä saamansa rahat? Sillä niittenhän täytyy olla tallessa, jotta hän kykenisi maksamaan vekselinsä.

— Ne saadaan kyllä ilmoille, innostui Rytömaa.

Alkoi tarkka ruumiin tarkastus. Rytömaan ainoa ajatus oli rahat. Hän kaiveli kaikki taskut, mutta ei löytänyt niistä muuta kuin pienen pussin, johon oli merkitty: päänsärkypulveria. Kataja pyysi saada pus-

sin.

— Pidä ne, eihän parilla päänsärkypulverilla tässä ole suurtakaan merkitystä. Rahat ovat tietenkin piilossa.

Hän ratkoi ja etsi tarkkaan vaatteet, kengät, ratkoen, mutta turhaan. Häntä harmitti pettymyksensä, ja ärjäsiikin melko hermostuneesti:

— Rahat minä etsin vaikka maan alta. Asia on selvä, todistusketju erehtymättömän oikea ja tuomiokin jo valmis.

— Anna heti määräys ruumiitten avauksesta siirrettyäsi molemmat kuolleet viipymättä ruumishuoneelle, sanoi Kataja.

— Täytyyhän se tehdä, niin turhaa kuin se onkin.

— Kiitos, Rytömaa, ystävällisyydestäsi, sanoi Kataja jäähyväisiksi, paiskasi kättä ja poistui nopeasti.

SEITSEMÄS LUKU.

Katajan päätelmät.

Palattuaan kotiinsa tutki Kataja tarkoin saamansa pulverit. Hetkistä myöhemmin hän vihelsi pitkään. Hänen koko olemuksensa sai eloa, silmät loistivat ja hän alkoi käydä kiireesti edestakaisin huoneessaan. Sitten hän soitti useampaan eri paikkaan ja tilasi puhelun professori Salamalle, joka puhelu hetkistä myöhemmin hänelle annettiinkin. Hän soitti heti uudelleen, tällä kertaa käsialantuntija Suomalaiselle ja pyysi puheillepääsyä. Hän heitti päällystakin kiireesti ylleen ja hatun päähänsä ja oli hetkistä myöhemmin Suomalaisen luona. Keskustelu ei kestänyt kovin kauan. Hän soitti Rytömaalle.

— Oletko valmis lähtemään Kalliosaareen? kysyi hän hätäisesti.

— Kuuluuko uutta? ehätti Rytömaa.

— Ota Kara ja Palo mukaasi ja riennä Purjehdusseuraan. Olen siellä heti. Ajetaan minun veneelläni.
— Hän sulki puhelimen, sanoi hätäisesti hyvästit ja ajoi suoraa päätä moottoriveneelleen.

Satamassa hän tapasi Rytömaan ja molemmat etsivät ihmetyksen lyöminä.

— Mitä hemmettiä nyt? kiiruhti Rytömaa kysymään.

— Toistaiseksi ei mitään, sanoi Kataja. Nyt kiidämme Kalliosaareen ja jos otaksumani eräästä asiasta on oikea, niin olemme hirvittävän homman jälillä.

Rytömaa tiesi, että oli turhaa kysyä enempää ja miltei harmistunut ilme kasvoillaan jäi hän seuraamaan sitä vinhaa vauhtia, jota Kataja moottoristaan kehitti. Saavuttiin Kalliosaaren laituriin.

— Aukaiskaa tuomani käärö, sanoi hän Karalle. — Käärössä oli haravan kaltainen teräväpiikkinen hara.

Rytömaan kasvoille ilmestyi miltei pilkallisen kysyvä katse.

— Järven pohjassako sinä luulet Jäkälän rahojaan säilyttävän? hän kysyi.

— En rahoja, vaan oman ketjuni viimeistä rengasta. Ennenkuin ryhdymme mihinkään toimenpiteisiin, esitän teille oman teoriani.

— Siitpä tulee mainio esitelmä, leikkasi Rytömaa.

— Ehkäpä hyvinkin, vastasi Kataja. — Mutta seuratkaa tarkkaan ja huomauttakaa, jos ajatuskehitel-

mässäni löydätte aukkoja. No niin. Olen seurannut tarkkaan sinun tutkimuksiasi ja päätelmiäsi, Rytömaa, ja minun täytyy myöntää, että ne tuntuivat eittämättömiltä.

— Voisivatko ne muuta ollakaan? komeili Rytömaa.

— Ehkäpä. Alusta alkaen arvelutti minua kuitenkin se minusta suunnitelmallinen asian kulku, poikkeuksetta yhteen ja samaan suuntaan: kaikki todistusaineisto kohdistui kuin hirttonuora Jäkälän kaulan menoksi.

— Joka menikin juuri siksi, ettei muuten voinut käydä, tokasi Rytömaa.

— No niin. Varsinkin kun löysin avaimenkin, joka . . . .

— Mistä, herra jumala, mistä?

— Huvilan ja kellarin välistä, sammaleista.

— Ja sinne kulkee juuri suuret, kumipohjaiset askeleet. Hän on kadottanut sen. Asia on yhä selväkin selvempi.

— Niinpä niin. Löysin avaimen ja se oli veressä.

— Hurraa, hihkasi Rytömaa.

— Olen antanut tutkia veren avaimessa ja se on

samaa kuin Karan hankkimassa tukossa ja paperipallassa.

— Siis Jäkälän, riemuitsi Rytömaa. — Tarvitsiko sinun tulla tänne asti tätä selostamaan?

— Odotahan. En ole vielä lopettanut. Kuten sanoin, sinun todistusaineistosi ja sen mukainen kulku oli liian yksinkertainen, ilman tavallisia odottamattomia käännteitä, ollakseen todennäköinen. Malttakaa kunnes olen puhunut loppuun. Kysymyksessä ei ole murha. . .

— Vaan mikä? naurahti Rytömaa.

— Vaan kaksoisitsemurha.

Etsivät hämmästyivät ja vaativat yhteen ääneen kiihkeästi selitystä.

— Jäkälä on puhunut totta kaikessa, mistä häntä on kuulusteltu. Hän oli saattanut Jalavan huvilalleen, mutta palannut heti takaisin.

— Mistä sen tiedät varmuudella? kysyi Rytömaa.

— Hänen ilmoittamansa ajat ja veneen kulkunopeus ovat paikkansa pitäviä. Sataman vartija tietää heidän lähteneen kello 10 ja Jäkälän palvelijatar kertoi isäntänsä palanneen kotiin heti jälkeen kello 12 yöllä vasten sunnuntaita.

— Entä Jäkälän askeleet huvilaan menevällä käytävällä ja muuallakin joka paikassa.

— Siitä hieman myöhemmin. Mutta hänen olisi ollut miltei mahdotonta istua huvilassa poltellen tupakkaa ja juoden viiniä, mikä työ kuitenkin on varmuudella tehty.

— Heitä on täytyntä olla siis kolme, ihmetteli Rytömaa.

— Ei ole tarpeellista. Jalava on näytellyt täällä yksinäisyydessään hirveän näytelmän. Hän oli todennäköisesti ollut äärimmäisen hermostunut, koska hän jo oli sitä paviljongilla, ja karkoittanut Jäkälän laiturista. Sen jälkeen oli hän pannut toimeen pihullisen juonensa, jonka tarkoituksena oli tehdä Jäkälästä murhaaja. Hän oli siis yksinään noussut rannasta ja mennyt huvilaansa. Hän oli tehnyt tulen uuniin lämmitelläkseen ja saadakseen aikaan sen vaikutuksen kuin olisi huvilassa tosiaankin vietetty iltaa. Hän oli avannut Purjehdusseurasta ostamansa viinipullon. Juonut osan sisällöstä sellaisenaan ja sitten loppuun sekoittanut vahvasti veronaalia. Hän oli polttanut tupakkaa, vaikkei hän milloinkaan muuten polttanut, ja juuri Jäkälän merkkiä, sekä pannut pi-

karin, josta hän ensiksi oli juonut, „tupakanpolttajan” puolelle sekä senjälkeen veronaaliseksiotuksellisen lasin omalle puolelleen, kaataen siihen osan pulлон sisältöä ja sen jälkeen juonut sekä lasin että pulлон pohjaan. Järvenpuoleisella pöydän osalla oli siis muka Jäkälä istunut tupakoiden ja juoden puhdasta viiniä, pihanpuoleisella puolella oli istunut Jalava juoden myrkkymaljan. Läikät pöydässä olivat järjestetyt samaa päämaalia silmällä pitäen ja tehdyt tietysti ennen lopullista kuoleman juomaa. Veri lattian lastussa ja paperissa oli samaa, siis Jalavan. Paperinäytteistä oli hän sopivassa tilaisuudessa siepannut palan, samoin tuonut katkenneen kynän ja grafiitin palasen mukanaan. Muuten olisi ainakin kynä luultavasti löytynyt hänen pöydältään konttorissa. Niin pitkälle sinun aineistollasi, tosin tulkittuna hieman toisin kuin sinä.

— Tällä kertaa sinulla lienee liian vilkas mielikuvi-
tus, tokaisi Rytömaa harmissaan.

— Sitten oli Jalava kompuroinut ullakkohuoneeseen lyöden nenänsä verille käsipuun alapäähän, sitä ennen puristaen kouraansa arvoituksellisen paperin, jonka sanat olen sinulle selvittänyt. Mutta paperi

ei ollut kirjoitettu huvilassa, vaan konttorissa.

— Mistä sinä sellaisen voit tietää? ihmetteli Rytömaa.

— Jäljistä hänen kirjoituspöytänsä imupaperissa.

— Tämä ei voi olla mahdollista, tämä kaikki, ihmettelivät kaikki etsivät yhteen ääneen.

— Ja kuitenkin ovat asiat tähän asti niinkuin olen kertonut. Löydettyäni avaimen ja saatua selvän, että veri siinä oli Jäkälän, aloin epäröidä omaa teoriiani. Ensiksikin kaikki sormenjäljet nurin narin viskatuissa ullakon makuuhuoneessa olivat Jalavan, ja juuri siitä päästyäni selville kasvoivat epäluuloni valtaviksi. Saatua sitten rantaravintolan tarjoilijalta tietää, että Jalava oli puolihumalassa, niinkuin hänestä oli tuntunut, vaatinut Jäkälää vetämään sormikoukkua siten, että Jalava tarjosi avaimensa — siis huvilan avaimen — lukkoonpantavan puolen Jäkälälle, pitäen itse rengaspäästä, selvisi minulle, että tällainen mieletön kilpailu oli sekin kuulunut jo pitempään suunnitelmaan. Silloin selvisi minulle myös, että avain saattoi olla rannalla, sillä ikkunasta ulos viskattuna ei sen tarvinnut lentää veteen saakka, niinkuin se ei sitä ollut tehnytään. Jos se olisi jäänyt Jä-

kälän haltuun, olisi se tietenkin ollut iankaikkisesti veden kätköissä. Eikö niin?

— Mitä enemmän asiaa mietin tässä valossa, yhä enemmän tulen ymmälle. Mutta mistä kahdet askelet?

— Sinä tiedät Jalavan hakeneen matkalaukkunsa konttoristaan. Siihen hän oli pannut Vakaalta ostamansa kumipohjaiset kengät, samallaiset, joita Jäkäläkin käytti. Hän oli sellaiset ostanut lauantaina, siitä otin selvää.

— Mutta missä ovat kengät ja mitenkä hän on saanut askeleet hiekkaan?

— Juoni on niin täydellisesti harkittu, että sen piirullisuus suorastaan kauhistuttaa. Jalava oli jäänyt tietenkin laiturille, kunnes Jäkälä moottoreineen oli hävinnyt niemen taakse. Sitten oli hän ottanut matkalaukusta ostamansa kengät, riisunut jalastaan oman, pannut ne matkalaukkuun ja kävellyt „Jäkälän” kengillä huvilaan, tepastellut siellä ja täällä, m. m. kellarin käytävällä, juossut uudelleen rantaan, riisunut kengät ja pukeutuen jälleen omiin kenkiinsä ja upotettuaan „Jäkälän” kengät, käynyt rauhallisesti kuin ensimmäiselläkin kerralla ja aivan kuin toisen seuras-

sa huvilaansa, jatkaakseen hirveätä ohjelmaansa.

— Ja etsiäksesi kengät olet ottanut haran mukaasi, sai Rytömaa sanotuksi ihmetykseltään ja tyrmistykseltään — Kara ja Palo, vene heti vesille ja alkakaa etsintä.

— Niissä on luultavasti kiviä painikkeena, lisäsi Kataja.

Etsivät ryhtyivät kiihkeästi työhönsä ja tuokion kuluttua harasivat miehet kaikin voimin edes ja taakse molemmin puolin laituria, edeten kerta kerralta kauemmaksi laiturista. Puolen tunnin etsinnän jälkeen huusi Kara: seis! Kaikki seurasivat jännittyneinä siiman nousua vedestä ja hämmästys oli peloittava, kun haran mukana seurasi pari kenkiä nauhoihinsa sidottuina ja kiviä täynnä.

— Sinä olet ihmeellinen mies, Kataja, kehuskeli Rytömaa.

— On tässä osuutesi sinullakin, vastasi Kataja, antaen arvon Rytömaankin ponnistuksille, jotka olivat selvittäneet asian monia puolia. Kun miehet olivat palanneet takaisin rannalle, tutkittiin kengät ja erikoisesti niitten pohjat, eikä kukaan voinut epäillä, etteikö jäljet käytävillä olleet näistä kengistä.

— Mutta miksi juuri Jalava, jolla on tietääkseni hyvät asiat, on tehnyt tällaisen hirvittävän teon, kysyi Rytömaa.

— Ensiksikin pelkäsi Jalava vakavaa tappiota, jonka Jäkälä oli hänelle aiheuttanut, vastasi Kataja.

— Kyllähän Jalava olisi sentään selvinnyt puolesta miljoonasta, sillä eihän hänen olisi tarvinnut maksaa Yhteispankin väärennettyä vekseliä.

— Yhteispankissa oleva vekseli oli oikea.

— Mitä ihmeitä! Tämähän vasta kummallinen juttu.

— Jalava oli pyytänyt ja saanut Jäkälältä avoimen asetteen, siis ilman muuta tekstiä kuin tavallista painettua. Valtakirja oli annettu samoin, sen kertoivat minulle Jäkälän konttoristit. Jalava oli sitten „väärentänyt” oman nimensä jäljitellen niin paljon kuin suinkin Jalavan käsialaa eikä Yhteispankkikaan saattanut mitään epäillä, sen jälkeen kuin he olivat puhuneet asiasta puhelimitse ja Jalava oli omistanut nimensä, mitä ensin oli epäilty, varsinkin kun ei valtakirjan hakijakaan ollut Jalavan konttorista. Kuka hän oli, sitä en vielä tiedä, eikä se tähän asiaan vaikutakaan, sillä hän on tietenkin toiminut tietämättä, mistä oli ky-

symys. Samana päivänä, jolloin vekseli diskontattiin Yhteispankkiin, oli Jalava vienyt Yhteispankin antamassa postivekselissä saamansa nettomäärän omalle juoksevalle tililleen Kansalaispankkiin.

— Tämäpä kamalaa, huokasi Rytömaa.

— Jalavalla oli sitäpaitsi aivan äsken otetut suuret henkivakuutukset useissa henkivakuutuslaitoksissa ja hän oli saanut päähänsä ottaa hengen itseltään, mutta samalla turvata perheensä, ja liikkeensä sitoumukset, saattaa kaikki epäluulot, siis „vekselinväärennyksenkin” Jäkälän niskoille.

— Käsittämätön kuoleman syy sekin, mutta vielä käsittämättömämpi on tässä valossa Jäkälän itsemurha. Hänhän olisi korkeintaan voinut tehdä vararikon, niinkuin niin moni muu ennen häntä on tehnyt ja hänen jälkeensä on tekevä.

— Syyt ovatkin syvemmällä ja siksi olikin Jalavan menetelmä niin älykkään pirullinen.

— Mitä tarkoitat?

— He olivat mielipuolia kumpikin, ampui Kataja.

Kaikkia puistatti. Mielipuolten hommia ja kuitenkin sellaista ei kukaan saattanut aavistaakaan. Olivathan miehet kumpikin tunnettuja, älykkäinä pidet-

tyjä liikemiehiä.

— Asia on nähkääs siten, jatkoi Kataja, — että minä aavistin eräistä piirteistä aikaisemmin, että kumpikin kuolleista oli narkotisteja. Jäkälän kuulustelussa varmistui mielipiteeni edelleen ja kun tutkin „pänsärkypulvereita”, huomasin niitten sisältävän — kokaiinia.

— Hyvä jumala, huusivat etsivät.

Ruumiinavauksessa todettiin Jalavan kuolleen veronaalimyrkytykseen ja että Jäkälä ennen tutkimusta oli ottanut annoksen kokaiinia, josta johtui hänen tylsä rauhallsuutensa tutkinnon alkaessa. Mutta kun myrkky alkoi vähetä verestä ja hän kuuli suuresta vekselistä, josta hän ei mitään tiennyt, katkesi hänessä yhtäkkiä se lanka, joka ylläpitää ihmisesä tasapainon.*) Varmaa kuitenkin on, että niin Jalava kuin Jäkäläkin olivat jo pidemmän ajan olleet myrkkyjensä uhreja, myrkkyjen, joita ilman niitten orjat vaipuvat niin toivottomaan tilaan, ettei mikään

---

*) Kaupungissamme olen tiennyt viljeltävän kokaiinikauppaa ja kuka vielä voi sanoa, oliko Jäkälä kenties epätoivossaan ryhtynyt käymään ensin kauppaa ja sitten. — No niin.

muu enää tunnu auttavan kuin kuolema. Rahahuolet ovat useilta ihmisiltä riistäneet luonnollisen unen ja kun ei uni saavu ennenkuin paino sydämeltä on pois, tuskaantuu moni ja tarttuu unilääkkeisiin, käyttävät niitä yhä suuremmin annoksin, vihdoin päivisin, saadaksean rauhan tunteen. Alkohoolilla rauhoitellaan aina välillä perinpohjin itseään, kunnes täydellinen murtuminen sielun tuskineen ja mullistuksineen aivoissa on lopullinen seuraus. Tällaisia „järkeviä hulluja” on varsinkin suurkaupungit tulvillaan. Siksi on meidän „ajokoirien” oltava aina varuillamme ja tehtävä mitä voimme uusien onnettomien ja onnettomuuksien estämiseksi. Nyt voit julkaista, Rytömaa, kaiken ihmisille varoitukseksi ja opiksi.

LOPPU.